

Direcția Județeană pentru Cultură Brașov
Patrimoniul Național
 Monumente istorice din județul Brașov

**CETĂȚI, CASTELE,
PALATE**

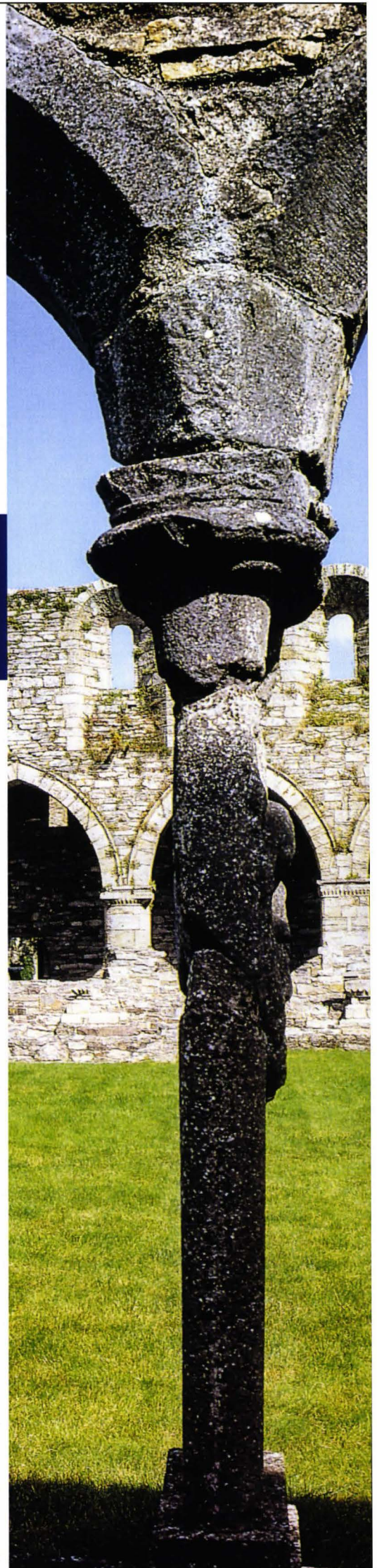

Direcția Județeană pentru Cultură Brașov
 Patrimoniul Național

Monumente istorice din județul Brașov
 CETAȚI, CASTELE, PALATE

MITRAN GHEORGHE

editura *Foton*

Director Editură: **Radu Pescaru**
Tehnoredactare & DTP: **Sorin Centea**
Grafică: **Anna-Maria Stinghe, Claudia Nanu**
Documentare: **Mitran Gheorghe**
Corectură: **Mitran Gheorghe**
Foto: **Radu Pescaru, Gheorghe Mitran, Peter Simon,**
Vlad Dumitrescu, arhiva foto **Carl Lehmann**

Tel./Fax: 0040 268 427047
Tel.: 0040 740 166097, 0040 788 090909
E-mail: foton@foton.ro, www.foton.ro
ISBN: 978-606-8582-10-8

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Monumente istorice din județul Brașov. - Brașov : Foton, 2013-
vol.
ISBN 978-606-8582-02-3
Vol. 2. : Cetăți, castele, palate. - 2014. - Bibliogr. -
ISBN 978-606-8582-10-8

725.94(498 Brașov)

Copertă față, Cetatea Rupea
Copertă spate, Cetatea Făgăraș

Direcția Județeană pentru Cultură Brașov a elaborat și finanțat această lucrare de promovare a unei componente importante a patrimoniului construit din Județul Brașov în interesul public, de a face cunoscute valorile cultural-istorice ale patrimoniului cultural național, CETĂȚI, CASTELE, PALATE – dimensiune culturală europeană a patrimoniului României.

Toate drepturile rezervate. Niciun material din această lucrare nu poate fi total sau parțial reprodus, păstrat într-un sistem pentru modificări sau transmis în orice formă electronică sau mecanică, fotocopiere, înregistrare a materialului fără a fi obținut în prealabil acordul scris din partea Editurii Foton.

Introducere	4
Țara Bârsei	6
Cetățuia Brașov	6
Cetatea Brașovului	10
Palatul Știrbey	22
Castelul Bran	24
Apața	29
Cetatea Crizbav	29
Cetatea Țărănească Râșnov	30
Cetatea Feldioarei	34
Castelele din Budila	38
Castelul Béldy Ladislau – Budila	39
Castelul Béldy Pál – Budila	40
Castelul Mikes – Budila	41
Castelul Nemes – Budila	42
Castelul Miesselbach – Târlungeni	43
Cetatea Neagră – Codlea	44
Cetatea Cruceburg (Kreuzburg) din Teliu	46
Zona Rupea	48
Cetatea Rupea	48
Castelul fortificat Sükösd Bethlen – Racoș	54
Cetatea Jimbor (Sommerburg)	57
Castelul Kalnoky – Hoghiz	58
Castelul Haller – Hoghiz	60
Castelul Guthman Valenta – Hoghiz	61
Țara Făgărașului	62
Cetatea Făgăraș	62
Castelul Brukenthal – Sâmbăta de Jos	66
Castelul Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus	68
Cetatea Negru Vodă – Breaza	70
Bibliografie	72

Introducere

Noțiuni: CASTEL – construcție fortificată medievală, prevăzută cu turnuri, înconjurată cu ziduri mari, șanțuri, uneori ridicată pe stânci, servind seniorilor feudali ca reședință nobiliară rurală.

CETATE – loc întărit cu sistem de fortificații, fortăreață, oraș sau cartier cu caracteristici speciale. Cetățile au caracter militar și administrativ, dotate cu ziduri, turnuri, bastioane, șanțuri cu apă, cu rol de apărare. Include forme arhitecturale largi, de la donjon la cetate vauban.

PALAT – clădire somptuoasă destinată ca sediu pentru autoritățile locale sau instituții publice, reședință de suveran sau personalități.

Monumentele istorice reprezintă o importantă resursă națională, expresia creației istorice și culturale a poporului nostru, a comunităților etnice cu care am conviețuit în spațiul geo-politic comun, istoricește determinat.

Arhitectura tradițională a acestor ansambluri constructive a conferit zonelor geografice aparținătoare perenitatea spațiilor istorice. Acestea sunt zone construite protejate, situri istorice care condiționează evoluția comunităților umane. Opera de reabilitare generală a cetăților, castelelor, palatelor, conacelor, ca expresie a unei strategii și inițiative guvernamentale, autorități locale sau private, trebuie să se bazeze pe conservarea substanței istorice originare și pe restituirea cât mai autentică a componentelor ansamblurilor arhitecturale construite.

Conceptul de reabilitare trebuie să se bazeze pe principiile conservării în spațiul istoric consacrat. Faptul că aceste modele arhitecturale aparținând siturilor istorice urbane

sau rurale au rezistat 800 de ani factorilor de risc, umani și naturali, reprezintă o moștenire excepțională care trebuie salvată și conservată în substanța sa istorică pentru prezent și viitor. În mare parte aceste ansambluri au fost restaurate, conservate, reabilitate în jud. Brașov datorită unui efort susținut din partea autorităților locale, însă, nu trebuie să uităm că există pericolul factorilor de risc naturali și umani care vulnerabilizează patrimoniul construit și mai ales zonele de protecție ale acestora.

Aceste construcții emblematice reprezintă un concept integrat al arhitecturii militare, nobiliare, princiară cu arhitectura civilă tradițională, provincială, o sursă a geniului creator local. Sinteza constructivă a spiritului pragmatic, defensiv, izvorât din știința militară a apărut, s-a dezvoltat și s-a specializat ca efect al invaziilor și asediilor succesive ale turcilor și tătarilor, a evoluției armelor de foc, a acumulărilor economico-financiare locale și voinței generale a comunităților și strategiilor regalității de a rezista în mod organizat și eficient.

Primul eveniment demolator pentru toate comunitățile locale a fost invazia tătarilor din 1241-1242. Regii Ungariei au încurajat fortificarea bisericilor pentru ca locuitorii să aibă unde să se refugieze, au întărit pasurile de trecere a dușmanilor, au întărit formele de relief favorabile rezistenței și apărării, au dezvoltat fortificații de la cele mai simple la cele mai complexe.

Colonizarea populației germanice în teritoriile transilvănene după sec. al XII-lea până la începutul sec. al XIV-lea, de către regalitatea ungară precum și a

cavalerilor teutoni în Țara Bârsei în 1211 au determinat apariția localităților cu o populație sedentară, crearea premiselor de promovare și răspândire a religiei catolice, a ordinelor religioase, în special al Ordinului Cistercienilor, care au realizat un amplu program edilitar specific perioadei respective. Invaziile turcești din sec. al XV-lea: 1420, 1421, 1432, 1436, 1438, 1442, 1444 și 1491 au antrenat fortificarea amplă a bisericilor în sec. al XVI-lea și în cursul sec. al XVII-lea. Bisericile, castelele și cetățile erau înconjurate de ziduri masive întărite cu turnuri, bastioane, zwingere, diferite tipuri de guri de tragere etc. În perimetrul zidurilor funcționau construcții pentru școli, capele pentru rugăciuni, grajduri pentru animale, cămări pentru provizii, cuptoare de pâine, turnuri pentru afumătorii și păstrarea cărnurilor, slăninilor, tot ce era nevoie pentru o economie rurală închisă. Știința și evoluția sistemelor de fortificații a cunoscut o dezvoltare generală în epocă deși era costisitoare. Cetățile, castelele polarizau activitățile productive, comerciale și negustorești, târgurile fiind funcția vitală economică a comunităților din zonă. Flancarea zidurilor cu turnuri exterioare a întărit capacitatea defensivă, evitându-se unghiurile moarte și zonele neacoperite de tirul apărătorilor. Principiul flancării a fost aplicat în Transilvania de la sf. sec. al XIV-lea, iar din sec. al XV-lea s-a aplicat deplin.

La jumătatea sec. al XV-lea s-a generalizat folosirea cărămizii la fortificații, rezultând construcții de ziduri mixte, piatră și cărămidă. Varul cald se utiliza la construcțiile nobiliare iar varul stins se folosea la construcțiile interioare. La sf. sec. al XIV-lea și în sec. al XV-lea se integrează principii constructive noi la cetățile

fortificate. Zidul incintei a doua – exterior – era construit mai jos, pentru ca luptătorii plasați în spatele parapetelor să poată trage. Fortificațiile plasate pe înălțime aveau incinta principală care domina ansamblul. Incintele erau organizate concentric. Fiecare linie de apărare forma un sistem defensiv complex, autonom, completându-se cu celelalte, cu legături precise. Sistemul concentric s-a dezvoltat în etape și a fost constant aplicat în Transilvania. El a evoluat datorită dezvoltării armamentului de foc.

Sec. XIV-XV – arbaleta și arcul erau preponderent utilizate. Sec. XV – progrese ale armelor de foc: tunuri de fier, fontă cu inele exterioare de fier, cupru, bronz etc. Tunurile trăgeau până la 100-1000 m. Până în a doua jumătate a sec. al XV-lea au fost folosite ghiulele din piatră apoi cele din metal. Atribuțiile castelanului erau cele militare, de apărare, aprovizionare, mobilizare, economice, administrative, judecătorești. Ei depindeau de rege prin intermediul voievodului și vicevoievodului Transilvaniei și de aceștia prin intermediul comitelui regal.

(Gh. Anghel – „Cetăți medievale din Transilvania”, Buc., 1972.). Aceste opere excepționale de arhitectură au devenit simbolurile comunităților și a spiritului pragmatic de adaptare la mediul natural și la acela al vicisitudinilor. De remarcat, că în jud. Brașov au fost reabilitate integral cetățile: Brașov, Râșnov, Făgăraș, Rupea, Feldioara; castelul Bran; palatele: Știrbey, Brâncovenesc de la Sâmbăta de Sus, Bélydy Ladislau din Budila.

Reabilitarea acestor obiective istorice le va face mai interesante și mai atractive, cultural, istoric, artistic, documentar și turistic.

MITRAN GHEORGHE

CETĂȚUIA – BRAȘOV

Denumită în trecut Schlossberg, Cetățuia Brașov este o construcție medievală fortificată din secolele XVI-XVII, amplasată pe Dealul Cetățuia (644 m), cu ziduri de incintă masive din piatră și cărămidă cu grosimea de peste 2 m, cu bastioane poligonale în cele patru colțuri. În incintă se găsește un corp central denumit „castel” cu parter și două niveluri, curte interioară cu galerie exterioară.

Perimetral, de-a lungul zidurilor, s-au amplasat în diverse etape: un corp de gardă care include și Turnul de Poartă cu intrare, dotat cu barbacane și goluri de tragere, păstrând și urmele unui pod mobil. Turnul de intrare după grosimea zidurilor este anterior aripilor laterale care au îmbrăcat și înălțat zidul de incintă. Pe celelalte laturi ale incintei se află și câteva căsuțe din sec. al XVIII-lea care au suferit modificări în ultimii 150 de ani. Se presupune că ele au fost ridicate pe conturul galeriilor perimetrice ale zidului de incintă, caracteristică cetăților fortificate, sec. al XVIII-lea, din Transilvania. Spectaculoase sunt și pivnițele boltite existente la subsolul unor astfel de căsuțe în corpul de intrare B, G și corp C.

După cum rezultă din documentele istorice din Arhivele Statului Brașov, un turn central (donjon) înconjurat cu șanț a fost construit în 1524, în scop de apărare, în punctul cel mai înalt al dealului Sf. Martin. Cetatea s-a dezvoltat în continuare, căpătând zidul înconjurător între anii 1552-1557 și modificarea corpului central în 1557. În 1618 cetatea suferă mari stricăciuni datorită unui incendiu. Este reconstruită începând cu anii 1625 până în 1690.

În 1623 s-a săpat fântâna, iar între anii 1625-1630 s-a construit cetatea bastionară exterioară cu cele patru turnuri.

O placă zidită pe latura N-E a bastionului nordic poartă stema heraldică a orașului Brașov cu anul 1630. Tot acum i se adaugă bastioanele poligonale pentru artilerie, cu depozite de muniții în tomele subterane sub fiecare bastion, un puț de 81 metri în curtea interioară a castelului (găsit cu ocazia săpăturilor arheologice) și turnul intrării.

În luna mai a anului 1688, Cetățuia Brașovului a devenit sediul răsculaților localnici care l-au arestat pe judele primar Michael Filstich și l-au dus în cetățuie opunându-se ocupării Brașovului de către armata imperială austriacă; la 26 mai 1688 trupele imperiale conduse de generalul Federico Veterani da Urbino au ajuns la Brașov și au înfrânt rezistența răsculaților și l-au eliberat pe judele primar, care a predat orașul imperialilor. Conducătorii răscălei au fost executați în Piața Sfatului din Brașov la 19 septembrie 1689.

După reprimarea revoltei, la începutul secolului al XVIII-lea, trupele imperiale au înconjurat cetățuia cu șanțuri și valuri de pământ. Cetatea devine o fortificație caracteristică tip vauban ca și Făgărașul.

Întreținerea cetății necesita cheltuieli foarte mari din partea orașului, astfel încât brașovenii au donat-o Mariei Tereza. În 1773 au loc lucrări de reparații printre care și înlocuirea învelitorilor de șindrilă prin țigla solzi. Lucrări de reparații, modificări, adăugiri au fost făcute începând cu 1817, dată marcată pe placa de deasupra intrării principale.

În iunie 1849, trupele rusești au bombardat Cetățuia, apărată de armata revoluționară maghiară.

Din sec. al XVIII-lea, Cetățuia a fost folosită ca închisoare,

iar între 1955 și 1975 a fost depozit al Arhivelor Statului.

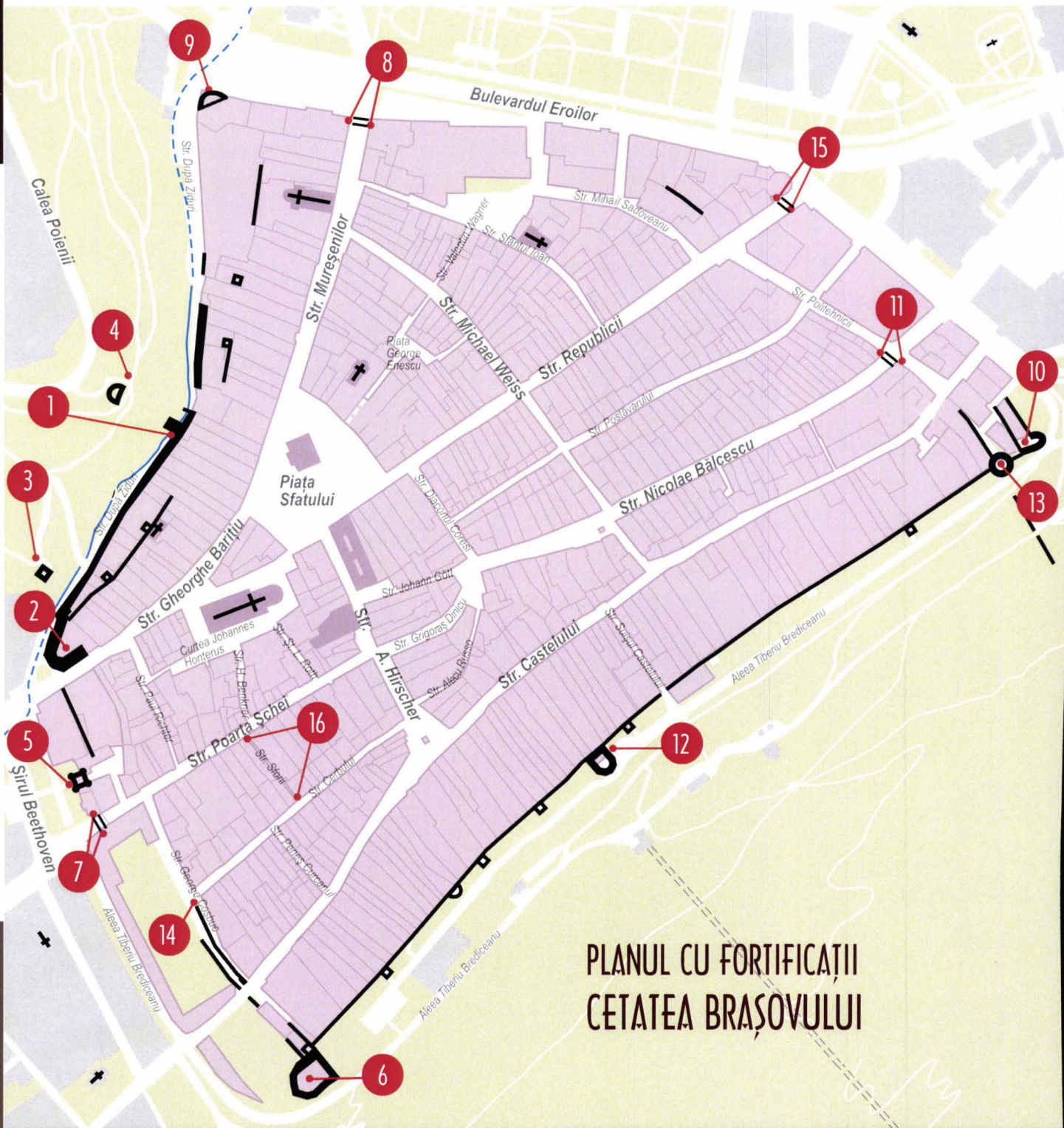
Între 1975-1981 complexul a fost restaurat și amenajat de către O.N.T. Carpați primind destinația turistică și de alimentație publică de astăzi. După 1990 a fost în administrarea S.C. Aro-Palace, SIF Transilvania și se estimează că va fi administrată de Primăria Brașov.

(Gernot Nussbächer – *Caietele Corona 4/Brașov* – 2005, *Caietele Corona 5/Brașov*, 2006)

PLANUL CU FORTIFICAȚII
CETATEA BRAȘOVULUI

LEGENDĂ

1. Bastionul Graff	9. Bastionul Curelarilor
2. Bastionul Fierarilor	10. Bastionul Tăbăcarilor
3. Turnul Negru	11. Poarta Străzii Negre
4. Turnul Alb	12. Bastionul Funarilor
5. Poarta Ecaterina	13. Bastionul Postăvarilor
6. Bastionul Țesătorilor	14. Ziduri de incintă Zwingerul popilor, Dogarilor
7. Poarta Șchei	15. Poarta Portica
8. Poarta Străzii Vămii	16. Strada Sforii

CETATEA BRAȘOVULUI

Orașul Brașov a fost atestat documentar în anul 1235, centru administrativ și economic al Țării Bârsei, denumit Corona, Kronstadt, Brassó, fiind „oraș liber regal”.

În sec. al XIV-lea orașul era structurat în jurul pieței principale, a Bisericii Negre, Plateea Petri – str. Mureșenilor și strada Porții – str. Republicii. În țesutul urban se disting Târgul Cailor (str. G. Barițiu), Corpus Christi (Poarta Șcheilor), Nova Plateea (str. Cerbului), Plateea Castri (str. Castelului, Plateea Nigra (str. Nicolae Bălcescu).

Spre 1500 orașul se extinde spre N-E până la limita fortificațiilor.

Din punct de vedere administrativ orașul era împărțit în patru cvartale de impozitare: Portica – spre S-E, Corpus Christi – spre S-V, Petri – spre N-E și Katharina – spre N-V.

În afara cetății s-au format trei suburbii: „Brașovul Vechi”, polarizat în jurul bisericii Sf. Bartolomeu, Dealul Sf. Martin, spre E – Cartierul Blumăna, în jurul actualei biserici evanghelice și spre V actualul cartier al Șcheilor Brașovului coagulat în jurul bisericii Sf. Nicolae. Din cauza pericolului turcesc orașul a fost fortificat inițial cu palisade, valuri de pământ și șanțuri de apă, regii maghiari acordând brașovenilor privilegii de a construi fortificații din piatră.

În sec. al XIV-lea a început construcția incintei interioare perimetrare prevăzută cu turnuri pătrate.

În 1421, orașul este devastat de invazia turcească iar în 1432, comunitatea brașoveană rezistă datorită sistemului de apărare edificat.

La mijlocul sec. al XVI-lea lăncu de Hunedoara, voievodul Transilvaniei sprijină formarea sistemului defensiv. Centura de fortificații era prevăzută de la două până la patru rânduri de ziduri cu șanțuri de apărare, poduri mobile și zwingere, fiind dotată cu 26 de turnuri și șapte bastioane, administrate și întreținute de către breslele orășenești după care își păstrau și numele. Complexul de apărare al Cetății Brașovului era sprijinit cu Cetățuia de pe Dealul Straja, Bastionul Graff, Turnul Negru și Turnul Alb care erau legate prin sisteme specifice de fortificațiile orașului.

Accesele în cetate erau prevăzute și protejate de turnuri cu barbacane, poduri mobile peste șanțurile cu apă și porți la V și E, formând un tablou de epocă extrem de pitoresc.

În estul și vestul cetății existau zone inundabile cu lacuri.

În 1542, Transilvania a devenit principat autonom sub suzeranitate turcească. Orașul cunoaște o perioadă deosebit de înfloritoare în epoca Renașterii, devenind un puternic centru meșteșugăresc al breslelor și o piață de desfacere de

tip european. Aceste trăsături specifice sunt descrise pitoresc de către nenumărați călători străini în voiajele lor prin Transilvania.

În 1559 se construiește Porta Wallace sau Poarta Ecaterinei care făcea legătura cu Șcheii Brașovului, construită în stilul Renașterii, fiind unul dintre cele mai reprezentative și bine păstrate monumente din oraș.

În epoca Renașterii, sec. al XVI-lea, se construiesc o serie de edificii publice, 1541 – Școală, 1543 – trei spitale orășenești, 1545 – Casa negustorilor, 1547 – Biblioteca Honterus, 1545 – moara de hârtie, tipografia lui Coresi.

Încă și astăzi mai sunt vizibile elemente de arhitectură ale Renașterii, sec. al XVI-lea, în structura arhitectonică a orașului. În general, clădirile erau ridicate pe parcelarul dat cu front îngust spre stradă și dezvoltate pe adâncime cu adăugare succesivă de încăperi la nucleul original, accesul în curte făcându-se printr-un gang pietonal. Parterele clădirilor erau în general dotate cu arcade pe stâlpi de piatră care formau portice mai ales edificiile din Piața Sfatului. În sec. al XVII-lea fortificațiile Brașovului au fost amplificate, construindu-se mai multe rânduri de cortine și șanțuri de apărare, astfel în 1646 a fost construit Bastionul Aurarilor. În 1688 Transilvania este încorporată Imperiului Habsburgic iar după incendiul din 1689 orașul Brașov a fost reconstruit în spiritul arhitectural al Imperiului: baroc, rococo, neoclasic, Biedermaier, cu păstrarea unor elemente structurale tradiționale ale goticului și Renașterii transilvănene.

În sec. al XVIII-lea imperialii fortifică Cetățuia de pe Dealul Straja.

Fortificațiile tradiționale își pierd din funcțiuni și importanță în detrimentul dezvoltării arhitecturii civile, în care se implementează un registru decorativ specific interioarelor moderne, sec. al XIX-lea.

Arhitectura tipică brașoveană a sec. al XIX-lea este neoclasicismul – stil în care sunt construite casele de locuit și edificiile publice.

În strategia de progres și dezvoltare a orașului, având în vedere procesul de modernizare, în anumite zone ale orașului au fost demantelate o serie de fortificații: 1857 – Poarta Străzii Porții, Poarta Străzii Negre – 1873, Poarta Târgul Cailor – 1874, Bastionul Aurarilor – 1886, Bastionul Curelarilor – 1887, Poarta Vămii – 1891. Demantelarea acestor fortificații a răspuns unor necesități de ordin funcțional al epocii.

CETATEA BRAȘOVULUI

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA NORD-VESTICĂ

TURNURI DE APĂRARE, ARC DE SPRIJIN, BASTIONUL GRAFT, TURNUL MĂCELARILOR, BASTIONUL FIERARILOR, ZIDURILE DE JOS, ZWINGERUL PROCURATORILOR, ZWINGERUL MĂNUȘARILOR, ZWINGERUL MĂCELARILOR, CANALUL GRAFT ȘI ELEMENTE DE FORTIFICARE EXTERIOARĂ, TURNUL ALB, TURNUL NEGRU.

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov

Denumire: turnuri de apărare

Arc de sprijin, Bastionul Graft, Turnul Măcelarilor, Bastionul Fierarilor, Zidurile de jos, Zwingerul Procuratorilor, Zwingerul Mănușarilor, Zwingerul Măcelarilor, Canalul Graft și elemente de fortificare exterioară, Turnul Alb, Turnul Negru:

LMI: cod: BV-II-m-A-11294.01, BV-II-m-A-11294.02,
BV-II-m-A-11294.05

Datare: a doua jumătate a secolului al XIV-lea – 1641

Din cetatea ce înconjura perimetral Brașovul în evul mediu, construită succesiv între a doua jumătate a secolului al XIV-lea și 1641, astăzi sunt mai bine conservate fortificațiile Zidurilor de Jos – de sub Romuri și Zidurile de Sus – de sub Tâmpa.

În secolul al XIV-lea, surplusul de ape din pâraurile ce curgeau din Șcheii Brașovului, a fost deviat prin canalul Graft, un canal artificial care, ocolind partea de N-V a orașului, era folosit totodată ca obstacol natural în cadrul sistemului defensiv al cetății. Primul zid al incintei de N-V, întărit inițial cu opt turnuri, a fost dublat la exterior cu o curtină suplimentară, spațiul dintre acestea, numit „zwinger”, fiind repartizat spre apărare breslelor meșteșugărești. Colțul de N al cetății era protejat de Bastionul Curelarilor (demolat în 1887), cel de N-V, de Bastionul Fierarilor (1668), iar la mijlocul lungimii

zidurilor, Bastionul Graft funcționa ca pod peste pârau, prin care era aprovizionat Turnul Alb (1460/1494), în dreptul căruia era amplasat. Pe același versant dinspre oraș, în dreptul Bastionului Fierarilor, se află Turnul Negru.

În 24 august 1809, o puternică inundație a spălat fundațiile zidului exterior de incintă. Din acest motiv, în 1822 s-au construit trei arcuri de sprijin, dintre care unul mai există și astăzi, celelalte două fiind demolate împreună cu porțiunea zidului pe care îl sprijineau, în anul 1902. În paralel, la sfârșitul secolului al XIX-lea, pe versantul dinspre oraș s-a amenajat Promenada Regală.

Fortificațiile de N-V ale Cetății au fost restaurate în anii 1968-1969 și 2003-2004.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA SUD-ESTICĂ

**BASTIONUL POSTĂVARILOR
TURNUL PULBERĂRIEI
BASTIONUL FUNARILOR
TURNURI DE APĂRARE
ZIDURI DE INCINTĂ**

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
 Denumire: Bastionul Postăvarilor, Turnul Pulberăriei, Bastionul Funarilor, Turnuri de apărare, Zidurile de Sus
 LMI: cod: BV-II-m-A-11294.04
 BV-II-m-A-11294.01
 Datare: a doua jumătate a secolului al XIV-lea - 1641

Din cetatea ce înconjura perimetral Brașovul în evul mediu, construită succesiv între a doua jumătate a secolului al XIV-lea și 1641, astăzi sunt mai bine conservate zidurile de Sus – de sub Tâmpa și Zidurile de Jos – de-a lungul canalului Graff.

Curtina de sub Tâmpa este păstrată aproape integral, iar configurația paramentului lasă să se întrevadă trei faze de construcție: zidul de piatră propriu-zis, corespunzând primei etape de lucrări de la sfârșitul secolului al XIV-lea, galeria de strajă din cărămidă scoasă în consolă, sub a cărei bază sunt practicate guri de aruncare, cu ferestre de tragere înguste, dreptunghiulare și în formă de lăcaș de cheie, inversat în partea superioară (primul sfert al secolului al XIV-lea) și o supraînălțare cu zidărie mixtă alternată, delimitată de un brâu de cărămidă de secțiune diferită, realizată mai târziu. Zidul de incintă de sub Tâmpa prevăzut cu șanț de apărare uscat, a fost întărit inițial cu opt turnuri (șapte de plan

pătrat și unul semicircular), dispuse la distanțe neregulate de-o parte și de cealaltă a Bastionului Funarilor (secolul al XVI-lea), situat la jumătatea lungimii. Colțul de S-E al cetății era protejat de Bastionul Postăvarilor (1521-1522), iar cel de S-V, de Bastionul Țesătorilor (1421-1432, 1570-1573). Din dreptul celor două fortificații de colț, urcând pe versantul dinspre oraș al muntelui Tâmpa, se aflau zidurile ce delimitau curtea vitelor și care, în amonte, erau protejate de câte un turn.

În secolul al XIX-lea, de-a lungul fortificațiilor de S-E ale Cetății Brașovului a fost amenajată Promenada de Sus.

În anii 1961-1962, Bastioanele Postăvarilor și Tăbăcarilor Roșii (din imediata sa apropiere) au fost reabilitate, incinta celui din urmă fiind amenajată ca loc de joacă pentru copii. Noi lucrări de restaurare a fortificațiilor de S-E ale Cetății Brașovului au fost începute în anul 2004.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA NORD – ESTICĂ

POARTA STRĂZII NEGRE
DEMOLATĂ în 1873

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
 Denumire: Poarta Străzii Negre, Porta Nigra
 LMI: cod: BV-II-m-A-11294.03
 Datare: menționată documentar în 1464; demolată în 1873

La capătul Străzii Negre (astăzi Nicolae Bălcescu), în evul mediu se afla Poarta Cetății Brașovului protejată de bastionul încredințat spre apărare breslei pielarilor. Poarta, menționată documentar în anii 1464 și 1578, a fost ulterior zidită, fiind redeschisă în anul 1785, ca a patra poartă a Cetății. Datorită războiului antiotoman, în anii 1788-1789, poarta a fost din nou închisă temporar. Ea a funcționat până în anul 1873 când, atât bastionul exterior, cât și turnul interior au fost demolate, pentru a putea permite accesul mai ușor în Cazarma Neagră, construită pe această stradă, în anii 1870-1873, după planurile arhitectului Peter Bartsch (1842-1914).

Pe Strada Neagră existau, în secolul al XV-lea, aproape 40 de ateliere de pielari. În casa de la numărul 40 s-a născut umanistul și reformatorul sas Johannes Honterus (1498-1549).

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA NORD-ESTICĂ

PORTA PORTICA
DEMOLATĂ în 1857

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: Poarta principală a Cetății Brașovului,
Poarta Străzii Porții, Porta Portica, Porta Porzel
LMI: cod: BV-II-m-A-11294.03
Datare: a doua jumătate a secolului al XIV-lea; 1522-1524; demolată în 1857

Întrearea principală dinspre E în Cetatea medievală a Brașovului a fost străjuită, până la mijlocul secolului al XIX-lea, de ansamblul fortificat al porții orașului – Porta Portica – de la care se deschidea drumul comercial spre Moldova.

Turnul de poartă interior, de plan pătrat, a fost construit la sfârșitul secolului al XIV-lea odată cu zidurile primei incinte a cetății. În anii 1522-1524, ansamblul porții a fost amplificat spre exterior cu un bastion crenelat, prevăzut cu ferestre de tragere, guri de păcură și herse. Accesul spre bastion avea loc lateral, pe un dig îngust între cele două iazuri ce protejau

fortificațiile acestei părți a orașului, împreună cu șanțul perimetral cu apă, peste care se deschidea un pod mobil. Din curtea bastionului, spre turnul interior, se parcurgea un traseu de peste o sută de metri, drumul putând fi baricadat în mai multe locuri.

În 1536, Gregorius pictor din Brașov, decora fațada principală a bastionului porții cu scene din Vechiul Testament, iar în 1537, în turnul interior a fost instalat cel de-al treilea ceas public al orașului, după cele de la Biserica Neagră și Casa Sfatului.

Avariat și reconstruit succesiv în 1613, 1650-1651 (turnul interior) și 1724-1725, ansamblul porții principale a Cetății Brașovului a fost demolat în 1857, astăzi fundațiile parțial păstrate sub nivelul de călcare, fiind marcate în paviment. Pe locul ocupat de fortificațiile porții, au fost ridicate ulterior mai multe construcții: Casa Asociației Meseriașilor (1858), Primăria Veche (1877-1878), Vila Kertsch (1887, demolată în 1970).

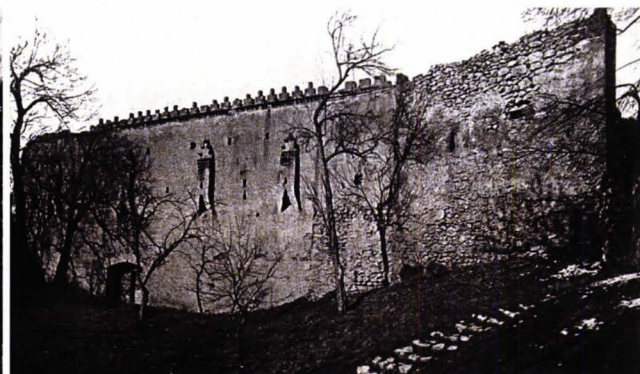
ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA SUD-VESTICĂ

ZIDURI DE INCINTĂ
ZWINGERUL POPILOR
ZWINGERUL DOGARILOR

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: fragmente din dublul zid de incintă, Zvingerul Popilor, Zvingerul Dogarilor
LMI: cod: BV-II-m-A-11294.02
Datare: a doua jumătate a secolului al XIV-lea - 1641

Din fortificațiile laturii de S-V ale Cetății Brașovului, construită succesiv între a doua jumătate a secolului al XIV-lea și 1641, între Bastionul Țesătorilor (S-E) și Bastionul Fierarilor (N-V), se păstrează mai multe fragmente din dublul zid de incintă, zvingerul din această zonă fiind încredințat, în secolul al XVIII-lea, spre folosire preoților evanghelici.

Zidurile cetății din această zonă au fost parțial demolate în secolul al XIX-lea, pe locul lor fiind construită prima Școală de Gimnastică de pe teritoriul României (1852). Lucrările de amenajare a zonei au fost întreprinse de Consiliul Județean Brașov în anii 2004-2007.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA NORD-VESTICĂ

TURNUL ALB

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: Turnul Alb
LMI: cod: BV-II-m-A-11294.05
Datare: 1460/1494

Turnul Alb a fost construit în secolul al XV-lea (1460 sau 1494) ca fortificație exterioară a Cetății Brașovului, pe dealul Romurilor, la cca. 60 m distanță și la peste 30 m diferență față de zidurile de N-V ale orașului și a fost repartizat spre apărare breslelor cositorarilor și arămarilor.

Turnul Alb are un plan de semicerc închis, cu partea circulară spre deal, înaltă de 18 m și partea dreaptă spre oraș, de 20 m. În interiorul turnului se află cinci nivele de galerii de apărare, prevăzute cu guri de tragere și burdufuri de aruncare pentru lichide și creneluri în partea superioară. Accesul în turn avea loc pe o scară mobilă,

printr-o ușă în partea dinspre oraș, iar aprovizionarea și schimbarea garnizoanei se efectuau între palisade, direct din Bastionul Graft, construit sub Turnul Alb ca un pod peste canal către fortificațiile interne.

Turnul a ars în timpul incendiului din 1689, fiind reparat în 1723 și, mai târziu în 1902. Restaurarea din anul 1974, coordonată de arhitectul Günther Schuller (1904-1995) a fost răsplătită cu premiul Herder, în 1983.

Noi lucrări de restaurare au avut loc în anii 2003-2005, când Turnul Alb a fost amenajat ca muzeu.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA NORD-VESTICĂ

TURNUL NEGRU

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: Turnul Negru
LMI: cod: BV-II-m-A-11294.05
Datare: cca. 1400

Turnul Negru a fost ridicat odată cu prima incintă de ziduri a Cetății Brașovului, pe stânca din dreptul Bastionului Fierarilor. Turnul de observație avea totodată destinația de a împiedica apropierea dușmanilor de zidurile orașului. Construcția de plan pătrat cu latura de 7 m are o înălțime de peste 10 m, iar accesul spre oraș se afla la cca. 2 m deasupra solului, fiind inițial accesibil cu o scară mobilă. Legătura cu Bastionul Fierarilor, aflat la 31 de m distanță, se realiza printr-un pod ridicător peste canalul Graft. Stampele de epocă arată că Turnul

Negru avea un acoperiș piramidal și o galerie de strajă exterioară la ultimul nivel. La interior, cele trei niveluri de apărare erau prevăzute cu ferestre de tragere înguste, dreptunghiulare.

Turnul Negru a primit acest nume după ce a fost lovit și incendiat, în 23 iulie 1559 de un trăsnet ce i-a înnegrit zidurile. Lovit din nou de trăsnet, a fost reparat în anii 1669, 1827 și 1901.

În 1991, zidul sudic al construcției s-a prăbușit, Turnul Negru fiind reconstruit în 1996 și amenajat ca muzeu în anul 2001.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA SUD-VESTICĂ

POARTA ȘCHEI

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: Poarta Șchei, Poarta Mureșenilor
LMI: cod: BV-II-m-A-11294.01
Dată: 1827-1828

Poarta Șchei a fost construită în anii 1827-1828, pentru fluidizarea circulației între Cetatea Brașovului și „Suburbiul de Sus”.

Construcția monumentală, în stil clasicist, cu o deschidere centrală pentru vehicule încadrată de două accese laterale pentru pietoni, a fost edificată de Joseph Jani, meșterul zidar care a construit Poarta Târgul Cailor în 1819-1820 (demolată în 1874).

Inscripțiile în latină concepute de notarul Joseph Franz Trausch, menționează numele împăratului Francisc I, judeului primar Johannes Jacob Mylius, judeului districtual Johann Georg von Trauschenfels și anul construcției.

Poarta Șchei a fost restaurată după cutremurul din 4 martie 1977 și reparată de mai multe ori, ultima dată în anul 2004.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA NORD-ESTICĂ

POARTA STRĂZII VĂMII
KLOSTERGÄSSER TOR
PORTA PETRI

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: Poarta Străzii Vămii, Klostergässer Tor, Porta Petri
LMI: cod: BV-II-m-A-11294.03
Dată: a doua jumătate a secolului al XIV-lea - 1532; demolată în 1835-1836, reconstruită în 1836, demolată din nou în 1891.

La capătul inferior al Străzii Mureșenilor în evul mediu se afla una dintre porțile principale de acces în Cetatea Brașovului. În dreptul ei se deschidea drumul comercial spre Țara Românească, prin trecătoarea Rucăr-Bran.

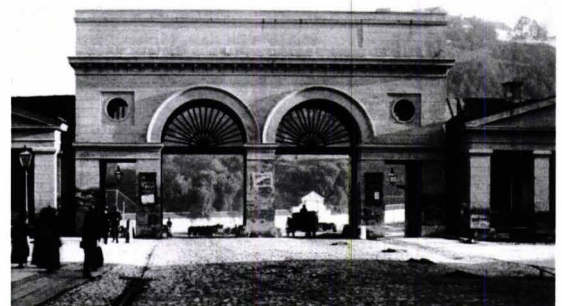
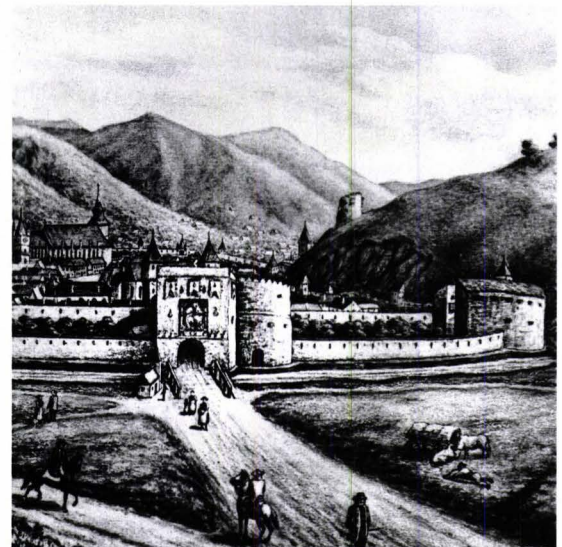
Ansamblul, lung de cca. 100 m, era construit din turnul interior (datând din prima etapă de construcție a cetății – secolul al XIV-lea) care în anii 1522-1532, a fost amplificat spre exterior de un bastion crenelat, prevăzut cu ferestre de tragere, guri de păcură, herse și un turn de poartă exterior. Sistemul defensiv al Porții Străzii Vămii era completat de șanțul cu apă al orașului, peste care

se deschidea un pod mobil.

Deasupra accesului principal, pictorul Gregorius din Brașov a înfățișat în anul 1551, imaginea lui Sigismund de Luxemburg (1387-1437), împărat al Sfântului Imperiu Romano-German și rege al Ungariei, care a susținut construcția fortificațiilor orașului.

Ansamblul a fost demolat în anii 1835-1836, astăzi fiind păstrate fundațiile sub nivelul de călcare.

În locul său, meșterul Andreas Dieners a construit o nouă poartă în stil clasicist, cu câte două deschideri pentru vehicule și pietoni și două pavilioane laterale, demolată la rândul ei în anul 1891, odată cu introducerea tramvaiului la Brașov.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI

**BASTIONUL FIERARILOR
POARTA TÂRGUL CAILOR**
DEMOLATĂ în 1874

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov

Denumire: Bastionul Fierarilor

LMI: cod: BV-II-m-A-11294.01

Datare: Bastionul Fierarilor – secolul XIV-XVIII

Poarta Târgul Cailor – 1819-1820, demolată în 1874

Colțul N-V al Cetății Brașovului era protejat în evul mediu de Bastionul Fierarilor, ridicat pe locul unui turn datând din prima etapă de construcție a fortificațiilor (secolul al XIV-lea) și distrus de inundația din anul 1526. Bastionul construit pe un plan în forma de U, ieșea din linia zidurilor orașului spre Șcheii Brașovului și permitea apărarea cetății până în zona Porții Ecaterinei și trecerea de după ziduri din dreptul Turnului Negru. Inundația din anul 1667 și incendiul din 1689 distrug din nou fortificațiile din această zonă a cetății, Bastionul Fierarilor fiind reconstruit în 1709 în forma de astăzi. După anul 1734, Bastionul Fierarilor și-a pierdut funcția militară, construcția având de-a lungul timpului mai multe funcțiuni, între care cea de depozit

de grâne sau sediu al Uzinei de apă orășenești, în 1893. În 1923 a fost mutată aici arhiva istorică a orașului. În anii 1819-1820, lângă Bastionul Fierarilor, a fost ridicată Poarta Străzii Târgul Cailor, pentru fluidizarea circulației între Cetatea Brașovului și suburbia Șcheilor Brașovului. Construcția în stil clasicist, cu o deschidere pentru vehicule surmontată de un fronton triunghiular pe care figura stema Brașovului și două accese pentru pietoni, a fost edificată de meșterul zidar Joseph Jani.

Poarta Târgul Cailor a fost demolată în anul 1874, în legătură cu construirea Școlii evanghelice de fete, azi Facultatea de Silvicultură a Universității Transilvania.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA SUD-VESTICĂ

POARTA ECATERINEI

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov

Denumire: Porta Superior, Porta Corporis Christi, Porta sanctae Katherinae, Porta Wallace, Poarta de Sus

LMI: cod: BV-II-m-A-11294.01, Datare: 1559

Poarta Ecaterinei, amplasată în dreptul quartalului de N-V al Cetății Brașovului, ce purta în evul mediu același nume, a fost până în anul 1820 singurul acces al orașului spre suburbia Șchei.

Turnul exterior este unicul element păstrat al ansamblului fortificat al porții, ce forma un patruleter lung de cca. 70 m și ieșit cu cca. 50 m din frontul zidurilor de incintă, protejate în epocă, la fel ca pe N-E, de șanțuri cu apă și iazuri. Situat inițial pe colțul de N al complexului, turnul de plan pătrat, cu acoperișul încadrat de cele patru turnulețe ce exprimau autoritatea orașului – „*jus gladii*”, constituie unul dintre monumentele reprezentative ale stilului Renașterii în arhitectura

transilvăneană. Pe fațada principală, deasupra accesului, se păstrează stema Brașovului sculptată în piatră, numele judeului Johannes Benkner și anul construcției – 1559.

Celelalte construcții ale ansamblului Porții Ecaterinei, inclusiv Turnul Puppes, de plan circular, amplasat pe colțul de S al complexului, au fost demolate în 1827, când s-a construit Poarta Șchei. Ulterior au fost demantelate, atât zidurile conexe ale laturii de S-V a Cetății Brașovului, cât și poarta în stil clasicist a Străzii Târgul Cailor, construită în 1819-1820.

Turnul Porții Ecaterinei a fost restaurat în anii 1971-1973 și 2006.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA NORD-ESTICĂ

**BASTIONUL
TĂBĂCARILOR ROȘII**

FRAGMENTE DIN ZIDURILE DE INCINTĂ

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov

Denumire: Bastionul Tabăcarilor Roșii, fragmente din zidurile de incintă

LMI: cod: BV-II-m-A-11294.03

Datare: a doua jumătate a secolului al XIV-lea - 1641

În ultima parte a secolului al XIV-lea, sub iminența pericolului turcesc, orașele și localitățile din S Transilvaniei au început să fie înconjurate de incinte fortificate. În 1395, regele Sigismund de Luxemburg (1387-1437) supraveghea direct lucrările la zidurile Cetății Brașovului, important front al luptei antiotomane din această parte a Europei. Dacă în 1421, orașul este devastat, incursiunea turcescă din 1432 nu-l mai poate cuceri, dovadă că la acea dată edificarea centurii perimetrice de ziduri era încheiată. Ulterior sistemul defensiv a fost amplificat în etape succesive, construirea noului Bastion al Aurarilor, pe latura de N-E, în 1641, încheind lucrările desfășurate pe parcursul a trei secole. Din cetatea în formă de patrulater neregulat, care înconjura Brașovul în evul mediu, astăzi sunt mai bine conservate Zidurile de Sus – de sub Tâmpa și Zidurile de Jos – de-a lungul canalului Graff.

Excepționând Bastionul Tabăcarilor Roșii și câteva fragmente din zidurile interioare păstrate, fortificațiile de N-E au fost demolate în cursul secolului al XIX-lea, începând cu anul 1857. Au dispărut atunci porțile monumentale de N-E ale orașului, Porta Portica și Porta Petri (întărite cu bastioane în anii 1521-1532). Poarta Străzii Negre (1464), cele patru

rânduri de cortine și șanțuri amplificate (între 1639-1641) și Bastionul Aurarilor.

Bastionul Tabăcarilor Roșii a fost ridicat la începutul secolului al XVI-lea, în imediata apropiere a Bastionului Postăvarilor, odată cu incinta exterioară ce a întărit linia de apărare de răsărit a orașului, pe un plan în formă de potcoavă, cu parament alternat din piatră și cărămidă, guri de tragere pentru tir razant și coronament crenelat în partea superioară, astăzi dispărut. În anii 1961-1962, bastionul a fost restaurat, în incinta sa fiind amenajat ulterior un loc de joacă pentru copii. Noi lucrări de restaurare au avut loc în 2005.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA NORD-VESTICĂ

STRADA SFORII

Strada Sforii din Cetatea Brașovului este una dintre cele mai înguste străzi din Europa, cu o lățime ce variază între 111 și 135 cm și o lungime de cca. 80 m. Situată în vechiul quartal Corpus Christi, face legătura între străzile Poarta Scheii și Cerbului și este în fapt spațiul rămas între două „decurii”, reprezentând grupurile de câte zece case ale sistemului urbanistic medieval aplicat în interiorul cetății. Prima sa mențiune documentară datează din secolul al XVII-lea. Strada Sforii a fost reabilitată în anul 2003.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA SUD-VESTICĂ

BASTIONUL ȚESĂTORILOR

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: Bastionul Țesătorilor
LMI: cod: BV-II-m-A-11294.01
Dată: 1421-1432; 1570-1573

Bastionul Țesătorilor, cel mai spectaculos și mai bine conservat obiectiv de arhitectură defensivă din Brașovul medieval, a fost ridicat în anii 1421-1432 și amplificat în 1570-1573. Încredințat spre apărare breslei țesătorilor de in, bastionul proteja colțul de S-V al fortificațiilor de sus ale Cetății Brașovului, de sub Tâmpa. Construcția, cu suprafața de 1616 mp, are un plan poligonal neregulat, adaptat la configurația terenului, ce închide o curte interioară. Zidurile, groase de 4,30 m la bază, sunt străpunse de ferestre de tragere simple sau în formă de lăcaș de cheie inversat și de burdufuri de aruncare, ce corespund la interior celor trei rânduri de galerii de lemn pentru pușcași,

întregul complex fiind adaptat pentru lupta cu arme de foc. Accesul în bastion este protejat de un turn de poartă, ansamblul fiind prevăzut spre Tâmpa cu două mici turnuri de observație. Din dreptul Bastionului Țesătorilor, urcând pe versant, se află zidul ce delimitează curtea vitelor și care, în amonte, era protejat de Turnul Cuștarilor.

În anul 1800, în curtea interioară s-a construit o sală pentru nunți și festivități, în care în 1950, a fost amenajat Muzeul Fortificațiilor Țării Bârsei.

Bastionului Țesătorilor a fost reparat în anii 1634, 1827 și restaurat în 1910. În anul 2004 au avut loc noi lucrări de reparații.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA SUD-ESTICĂ

BASTIONUL POSTĂVARILOR

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: Bastionul Postăvarilor
LMI: cod: BV-II-m-A-11294.04
Dată: 1521-1522

Bastionul a fost construit în anii 1521-1522, pentru a proteja colțul de S-E al așezării, pe locul unor construcții mai vechi, aflate în legătură cu prima incintă de ziduri a Cetății medievale a Brașovului. Încredințat inițial spre apărare breslei aurarilor, din 1646 bastionul de S-E al cetății a fost repartizat postăvarilor, a căror breaslă cunoaște o amplă dezvoltare în secolul al XVII-lea la Brașov. Bastionul, cu înălțimea de cca. 20 m, diametre la interior de 8,36 m, respectiv, 10,40 m și ziduri din cărămidă groase de 2,30 m pe fundații de piatră, păstrează cele trei nivele de apărare indicate la

parter de pavimentul original și în elevație, de locurile de implantare a grinzilor care susțineau galeriile de lemn. Sunt conservate ferestrele de tragere înguste, dreptunghiulare, ce alternează la ultimul nivel cu burdufuri de păcură-pechnase și accesul original, „in situ”, dinspre oraș, prevăzut cu un ancadrament în arc frânt din piatră profilată. În partea superioară, bastionul era prevăzut cu un coronament crenelat, ce se păstra încă în 1873.

Bastionul Postăvarilor a fost consolidat în anii 1961-1962, noi lucrări de restaurare fiind începute în 2006.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA NORD-VESTICĂ

BASTIONUL CURELARILOR

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: Bastionul Curelarilor
LMI: cod: BV-II-m-A-11294.02
Datare: secolul al XV-lea, demolat în 1887

Bastionul Curelarilor, demolat în 1887, proteja în evul mediu colțul de N al Cetății Brașovului. Construcția de plan în forma de U, era ieșită din frontul zidurilor exterioare, dominând atât fortificațiile de N-V, până la Bastionul Graff, cât și cele de N-E, până la ansamblul Porții Străzii Vămii (demolat în 1891). Bastionul Curelarilor avea o lungime de peste 40 m, o lățime variind între 14 și 17 m, o înălțime de 15 m și ziduri groase de 4 m. În interior existau galerii de apărare pe patru nivele, sistemul defensiv fiind completat cu ferestre de tragere. Bastionul era încadrat, spre V de Zwingerul breslei curelarilor, iar spre E de Zwingerul Blănarilor.

Deși Bastionul Curelarilor a fost menționat pentru prima dată doar în 1525, fortificațiile de N ale Cetății medievale a Brașovului au fost ridicate în secolul al XV-lea și nu au fost afectate de incendiul din 1689.

În ultimul sfert al secolului trecut, toate aceste fortificații au fost demolate. Pe locul Zwingerului Blănarilor a fost construit, între anii 1881-1885, palatul Institutului General de Pensii, astăzi Rectoratul Universității Transilvania, pe locul Bastionului Curelarilor s-a ridicat în 1887-1888 Casa Baiulescu, iar în zona Zwingerului Curelarilor clădirea Liceului romano-catolic de băieți (1900), astăzi Liceul Áprily Lajos.

ANSAMBLUL FORTIFICAȚIILOR ORAȘULUI, LATURA NORD-VESTICĂ

BASTIONUL GRAFT

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: Bastionul Graff
LMI: cod: BV-II-m-A-11294.02
Datare: secolul al XVI-lea

Bastionul Graff a fost construit în cea de a doua jumătate a secolului al XVI-lea, perpendicular pe zidul de N-V al Cetății Brașovului, ca pod peste canal, prin care avea loc aprovizionarea și schimbarea garnizoanei Turnului Alb, în dreptul căruia era amplasat. Construcția de plan dreptunghiular, cu pasaj boltit deasupra apei și două nivele de apărare prevăzute cu elemente defensive - ferestre de

tragere și guri de aruncare, bloca trecerea, din bastion putând fi dominată toată lungimea zidurilor. Pe fațada de E se păstrează fragmente ale unei inscripții ce datează probabil din secolul al XVIII-lea.

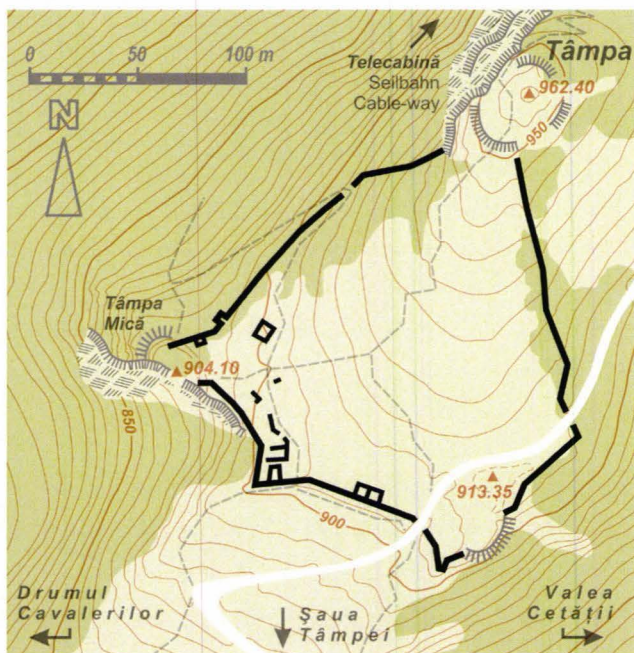
Bastionul Graff a fost restaurat și amenajat ca muzeu în anii 2003-2004, când a fost realizată și scara de acces spre Turnul Alb.

RUINELE CETĂȚII BRASSOVIA DE PE MUNTELE TÂMPA

Așezare: municipiul Brașov, județul Brașov
Denumire: Brassovia Burg, castrum Brassoviense
LMI: cod: BV-II-s-A-11259.01
Datare: secolul al XIII-lea

Cetatea Brassovia, a fost construită la sfârșitul secolului al XIII-lea pe un platou la S și V de vârful masivului Tâmpa (960 m), pentru refugiul locuitorilor orașului. Săpăturile arheologice întreprinse în anii 1933 și 1937 de Muzeul Săsesc

al Țării Bârsei, arată că cetatea a fost construită pe locul unor așezări fortificate mai vechi datând din epoca fierului și din evul mediu timpuriu.

Zidurile, păstrate astăzi fragmentar, cuprindeau o suprafață extrem de vastă de circa 23.000 mp, cu un plan adaptat configurației terenului, turnuri de apărare, o cisternă și capela cu hramul Sf. Leonhardt.

Greu accesibilă din oraș, dificil de întreținut din cauza mărimii și devenită un pericol pentru orașul deja înconjurat de ziduri, în cazul în care ar fi fost ocupată de dușmani, cetatea amintită documentar în anul 1434, a fost demolată din ordinul guvernatorului Ioan de Hunedoara la mijlocul secolului al XV-lea.

Amintirea cetății Brassovia s-a păstrat în toponimia orașului, strada Castelului, purtând această denumire și astăzi.

În 1712, pe vârful Tâmpa a fost construită o capelă catolică, după care muntele s-a numit un timp Kapellenberg.

În anul 1896 pe același loc a fost ridicat monumentul mileniului, dinamitat în 1916, ale cărui ruine au fost amenajate ca belvedere în anul 1966.

Ruinele Cetății Brassovia – 1941, arhiva foto Carl Lehmann

PALATUL ȘTIRBEY

Brașov, str. Crișan nr. 5
cod LMI BV-II-M-A-11389.01
(dcm. 287/2005 – referat DJC BRAȘOV)

1919 – Prințul Barbu Știrbey, domiciliat în București a devenit proprietarul unui imobil (construcții și teren, două case de piatră și o grădină) achiziționat cu suma de 400 mii coroane. Palatul a fost proprietatea familiei Barbu Al. Știrbey și Nadeje Știrbey (n. Bibescu). Barbu Alexandru Știrbey a fost administrator general al Domeniilor Coroanei (1913-1927) și prim-ministru al României (4-20 iunie 1927). El a decedat în 1946.

Proprietatea este constituită din: clădirea palatului (A) – cu o suprafață construită de 804 mp, compusă din 4 etaje, 1 apartament și 63 de încăperi; clădirea B are o suprafață construită de cca. 184 mp și are un etaj, 3 apartamente și 9 încăperi; suprafața totală a terenului este de 83800 mp; dependențele palatului erau: garaj, spălătorie, uzină de

apă, șură lemn. Clădirea, cu funcția inițială de reședință sezonieră a familiei Știrbei, a fost construită în 1925 după planurile arhitectului Mario Stoppa, așa cum arată placa inscripționată, încastată în fațada principală. Antreprenori au fost Cesare Frantoli și arh. F. Hoeflich.

ELEMENTE STILISTICE ȘI DE CONFORMARE ARHITECTURALĂ
Palatul Știrbey are o arhitectură elegantă, cu elemente inspirate din repertoriul de forme al arhitecturii românești tradiționale și o articulare de volume ce urmărește înscrierea armonioasă în peisaj.

Clădirea are subsol, parter, iar pe latura de nord, etaj și mansardă. Accesul principal, situat pe latura de est se face prin foișorul deschis, la care se accede pe scara exterioră.

Parterul dezvoltat în formă de U, grupează în jurul curții interioare cu coloane legate prin arcade, o serie de saloane acoperite cu bolți de inspirație medievală. Etajul și mansarda, ce conțin camere de locuit și de oaspeți comunică cu nivelul parterului prin intermediul unei scări cu posibilitate de acces și din curtea interioară.

Modul de decorare și tratare a fațadei: panouri cu profile realizate din tencuială, lemnărie decorativă: stâlpi, console, bowindouri, grilaje din fier forjat la ferestre, paramentul soclului cu bosaje din piatră cioplite, subliniază caracterul pitoresc cu accente bine stăpânite.

Interiorul păstrează o serie de elemente din decorația inițială precum: sobe, șeminee cu cahle decorative, piese de mobilier, corpuri de iluminat, concepute în relație cu stilul clădirii.

Terenul aparținând palatului a fost proiectat ca parc dendrologic și dotat cu diferite amenajări peisagistice și horticole: terase, porticuri, chioșc, alei, lac și plantații diverse. În partea de N, spre zona de acces se află clădiri anexe: casa grădinarului, sere etc.

Reședința Știrbey a fost utilizată în perioada 1949-1990 ca Palat al Pionierilor, cu ateliere aplicative conduse de

profesori și instructori de specialitate pentru dobândirea unor cunoștințe și îndemânări profesional-artistice ale tinerilor elevi, atelier sau clubul de aero și navo-modele, atelier desen și pictură, literatură etc. (atelierul de desen și pictură a profesorului, pictorul Stavru Tarasov, dobrogean la origine, stabilit la Brașov între anii 1945-1961).

În acest interval nu s-au făcut modificări majore ale configurației originare.

În perioada 1960-2000 o parte din parc a fost administrată de Facultatea de Silvicultură a Universității din Brașov care a utilizat și clădirile anexe în scop didactic.

După anul 2000, din lipsa fondurilor de întreținere, clădirea a fost părăsită, degradările provocate în special de infiltrațiile pluviale (atât de la nivelul solului cât și din zona învelitorii) au afectat starea de conservare a imobilului.

Clădirea a fost revendicată de urmașii familiei.

Astăzi, palatul a devenit proprietate privată reabilitată integral, parcul a fost înconjurat cu un zid de incintă și funcționează ca rezidență privată.

Ansamblul arhitectural rămâne o creație arhitecturală de referință pentru patrimoniul construit al orașului Brașov.

CASTELUL BRAN

Ansamblul Castelului Bran, sec. XIV-XX

comuna Bran, str. Gen. Moșoiu Traian, nr. 495-498, înscris în LMI /2010 – poz.489, cod BV-II-a-A-11610,

poz.490 cod BV-II-a-A-11610.01 Castelul Bran 1377-1382,

poz. 491 cod BV-II-a-A-11610.02 – Casa de Ceai 1920

poz. 492 cod BV-II-a-A-11610.03 – Fântâna

poz.493 cod BV-II-a-A-11610.04 – incintă fortificată, donjonul, turnul de poartă, turnul pulberăriei (1377-1382)

poz. 494 cod BV-II-a-A-11610.05 – parc începutul sec. al XX-lea

poz. 495 cod BV-II-m-B-11611 – Casa principesei Ileana 1944-1949

poz. 496 cod BV-II-a-B-11612 – ansamblul Vămii Branului sec. al XVI-lea - sec. al XX-lea

poz. 497 cod BV-II-a-B-11612.01 – Vama Branului sec. al XVIII-lea

poz. 498 cod BV-II-a-B-11612.02 – incintă medievală (fragmente) sec. al XVI-lea - sec. al XVII-lea

poz. 499 cod BV-II-a-B-11612.03 – capela Inima Reginei Maria 1947

Toponimii medievale: Törzburg, Türzburg, Dietrichstein, Törcsvár etc.

arhiva foto Carl Lehmann

foto din arhiva Castelului Bran

ARHITECTURĂ ȘI ISTORIE

Cetatea a fost ridicată pe o culme stâncoasă care domină valea râului Turcu. O curtină lungă de circa 50 m era dezvoltată pe axa N-S. Latura de V a format o linie continuă, iar cea din E era neregulată, cu stânci integrate. Din formele inițiale s-au păstrat un turn cu baza rectangulară, cu trei nivele, pe o platformă de stâncă mai înaltă din N. Un alt turn distrus în 1593 a dobândit o planimetrie nouă, circulară (A. A. Rusu, *Castelarea Carpatică*). Cetate regală construită în 1377 de regele Ungariei Ludovic I (1326-1382), fiul lui Carol Robert de Anjou și continuată de Sigismund de Luxemburg (1368-1437), era destinată rezidenței soldaților regali. Primii arbaletieri apar la Cetatea Bran în jurul anului 1377, fapt confirmat de vârfurile săgeților de arbaletă scoase la lumină. Conform legislației instituite de către Regele Ladislau I, o dată pe an, lângă castelele regale se iniția un târg, care avea ca obiect transformarea în bani a animalelor colectate cu titlul de dări. Orice cetate regală nu mai avea nevoie de o aprobare specială pentru deschiderea unui târg. Castelanii trebuiau să pună în vânzare la târg mărfurile confiscate, produsele din fier și sarea. Vama de 1% din valoarea bunurilor vândute la târguri s-a fixat la sf.

sec. al XIII-lea. Cele mai vechi reprezentări realiste ale unor cetăți din Transilvania se consideră a fi cele ale cetăților Bran și Râșnov, prezentate pe fundalul portretului lui Lukas Hirscher, jude al Brașovului, portret realizat de către pictorul Gregorius în 1530. A fost ridicată în scop militar, având în prima etapă o incintă trapezoidală înconjurată de o cortină și un turn de colț rotund pe latura de V. Pe latura de N era prevăzută pentru apărare un singur parapet pe stânga. La E încăperile de la parter, ridicate ulterior, includ în structura lor elementele unui drum de strajă. Aceste elemente luate în calcul de istorici presupun existența unui drum de strajă cu creneluri, suspendat pe arcade ce legau partea de E a castelului cu stânca, facilitând observația la mari distanțe. Intrarea se făcea printr-o deschidere pe latura de S, la care se ajungea cu o scară mobilă, așa cum atestă Pierre Lescalopier în 1574.

În sec. al XV-lea se produc unele intervenții asupra sistemelor de apărare, întreprinse probabil la comanda lui Iancu de Hunedoara ce stăpânea castelul din 1448. Astfel a fost construit turnul de E care cuprinde o parte din vechea galerie și se fac modificări pe latura de N. După 1498 castelul intră

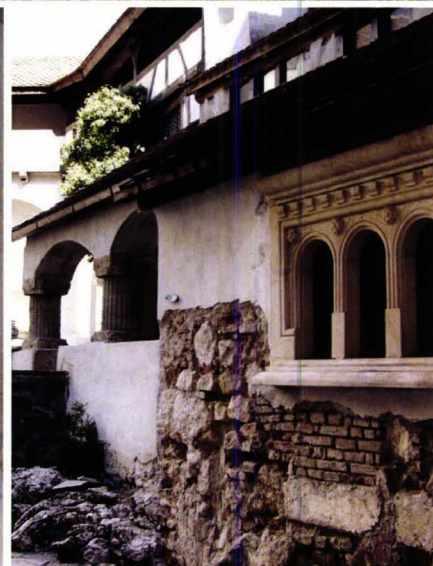

foto din arhiva Castelului Bran

în posesia brașovenilor, pierzând din importanță funcția militară, accentuându-se cea administrativă și politică. În sec. al XVII-lea castelul suferă o altă serie de modificări. Din 1622 potrivit planurilor principelui Gabriel Bethlen se adaugă turnul de S, dublura curtinei de S și îngroșarea ei, învelitoare la turnul porții. Tot acum are loc rotunjirea donjonului în curtea interioară și adăugarea aticei poloneze cu decor specific. Toate aceste modificări arhitecturale s-au produs din cauza incendiului din 1619, care a adus prejudicii masive edificiului. O nouă renovare a castelului are loc în 1723, cu modificări de boltiri și nivele, cu deschideri de ferestre în ambrazuri adânci. Războiul din 1777, ca și ocuparea castelului de către garnizoanele austriece au dus la grave deteriorări. Odată cu reconstituirea castelului

după vechile planuri în 1866, acesta este redat Brașovului. Atunci s-a construit și scara de acces actuală. Dăruit de brașoveni în 1920 Reginei Maria, edificiul își schimbă total funcționalitatea, fapt ce a atras schimbarea aspectului arhitectural. Restaurat de arhitectul curții regale, Carol Liman, castelul își pierde aspectul militar, accentul fiind acum pe elementul rezidențial, pe tendința de înfrumusețare interioară și exterioară. Stilul romantic care coexistă în România la începutul sec. XX, cu cel neoclasic și eclectic, se regăsește în conceptul elementelor adăugate de Liman, care mansardează podul creând nivelul patru și construiește anexele de lângă turnul sudic. Obloanele de lemn ale ferestrelor sunt pictate cu blazoane heraldice. În interior, meterezele și gurile de tragere au devenit ferestre, sobele

și vetrele au devenit cămine placate cu cahle autentice. Plecând de la o construcție modestă, provincială, tipică unei fortificații din sec. al XIV-lea, castelul ajunge să încorporeze în fațadele sale – mai ales interioare dar și exterioare – până în sec. al XX-lea, diverse elemente de arhitectură care marchează diferitele epoci, stăpâniri succesive și diversele funcționalități ale edificiului. Silueta impunătoare și pitorească cu turnuri înalte, constituie o valoroasă realizare de plastică arhitecturală. Caracterul eclectic al ansamblului, nota eterogenă, nu afectează echilibrul formal al edificiului, astfel peste elementele inițiale de arhitectură gotică militară se pliază cele de Renaștere, iar în ultima fază cele romantice. Ele coexistă pierzându-și în mare parte rolul funcțional. O succesiune a stilurilor se poate urmări și în stilurile de boltire. Capela mai păstrează încă din boltirea originală în cruce, pe nervuri, în rest boltile se apropie treptat de tipul demicilindric cu penetrații, specific Renașterii târzii. Cel de-al treilea sistem de boltire îl constituie plafonul cu grinzi uneori pictate. Elementele cele mai valoroase sunt ancadramentele ușilor și ferestrelor, caracteristice arhitecturii Renașterii transilvănene integrate în cadrul și în timpul restaurării romantice. Viziunea romantică a lui Liman a urmărit pe cât posibil o restaurare care să nu schimbe volumetria privită din exterior, s-a urmărit modelul stilistic construindu-se în curtea interioară o mică loggie. De asemenea Liman a creat șemineurile, terasele de legătură între etaje și decorația unor elemente din lemn sculptat în stil Altdeutsch Bavarez. În sec. al XX-lea, la parterul turnului

pulberăriei se amenajează capela pictată în 1927 de Artur Verona. Dantelăria aradelor, loggia ca și capitelul compozit amenajat ca fântână, a urmărit în concepția lui Liman, crearea unei ambianțe ce arată clar destinația castelului din 1922. Pe latura de E a curții interioare se găsesc două piese renaștentiste, un altorelief de marmură ce reprezintă o „Pietà” și portalul cu retrageri succesive al Camerei de gardă. Camera de gardă de plan trapezoidal neregulat a fost boltită ulterior cu penetrație. Pe latura de S apar urmele drumului de strajă din prima fază. Pe latura de E și S ferestre deschise de Liman. Pe latura de V se află o mică deschidere ce comunica cu fosta Închisoare. Aceasta prezintă o boltire semicilindrică și o deschidere în arc spre curtea interioară. Din curtea interioară o scară cu boltire semicilindrică, conduce spre primul etaj în Camera cu arme. Aici întâlnim la ancadrament și ușă elemente de Renaștere târzie transilvăneană. Din Camera de arme, circuitul se face spre o încăpere cu boltă *à vela* și plan dreptunghiular ce servea ca vestibul al capelei cu două ferestre și banchete pe latura de N și șemineu pe latura de E datorate lui Liman. Ultima cameră a etajului I denumită camera de oaspeți a găzduit la 9 iunie 1600 pe D-na Stanca, soția lui Mihai Viteazul și pe fiul acesteia Pătrașcu. Încăperea are un plan ușor trapezoidal și boltiri pe grinzi cu ferestre cu ambrazuri adânci. Camera de muzică, încăperea de la etajul trei prezintă un plan dreptunghiular cu plafon pe grinzi, ferestre cu ambrazură și banchete, pe latura de E un spațiu dreptunghiular în arcadă unde se află un șemineu și un clavecin. Trecerea la etajul patru se face

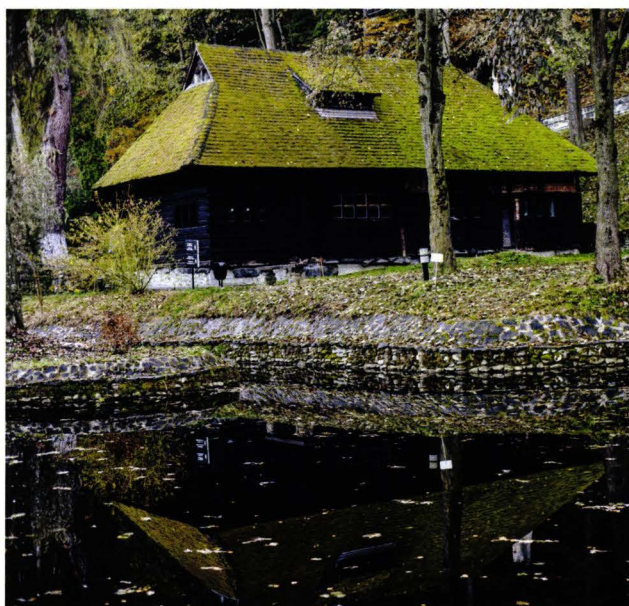

printr-o loggie cu două arcade pe latura de V, boltită în cruce cu penetrații. Din loggie, o scăriță conduce la nivelul patru, care este de fapt o mansardă realizată de Liman, pe o terasă descoperită, care în partea de S prezintă creneluri. De aici se intră în sala de vânătoare. Accesul de la etajul patru la etajul doi se face prin casa scârilor (documentare și informații: ist. artă, Anca Pop). În Bran se găsește *Stella Maris* sau *Capela Reginei*, o copie a capelei de la Balcic, construită în Bran de prințesa Ileana a României pentru a adăposti caseta din argint aurit cu inima reginei Maria a României, ce a fost

adusă în România după ce Cadrilaterul a fost cedat Bulgariei în 1940. Capela din Bran a fost renovată și resfințită în anul 2005. Actualmente caseta se află expusă la Muzeul Național de Istorie din București, Sala Tezaur. După anul 1957 castelul a funcționat ca muzeu având importanța de muzeu național în subordinea Ministerului Culturii. În anul 2006, castelul a fost retrocedat familiei regale reprezentată de urmașii principesei Ileana: Dominic de Habsburg, Maria Magdalena și Elisabeta.

foto din arhiva Castelului Bran

CASA DE CEAI „REGINA MARIA”

poz. 491 cod BV-II-a-A-11610.02 – Casa de Ceai 1920

Clădire anexă a Castelului Bran situată în parc, edificată în 1920 și completată în 1930 cu corpul amplasat perpendicular. Corpul are un singur nivel cu acces din aleea principală. Clădirea este alcătuită dintr-o cameră mare, sala de ceai care are șarpanta ca delimitare a spațiului la partea superioară, spațiu tampon cu oficiu, două încăperi anexe care leagă cele două corpuri și un hol alăturat sălii de ceai. Structura de rezistență este alcătuită din fundații de piatră, pereți portanți din cărămidă, plăcați la exterior cu lemn semirotond așezat pe orizontală. Planșeul este din grinzi de lemn cu izolație și dușumea din dulap de lemn, șarpantă de lemn, învelitoare de șifă.

(Proiect de reparații și amenajări interioare Casa de Ceai Regina Maria, arh. Lambescu G. din anul 2000; 2003).

APAȚA

Cetate sec. al XIV-lea, monument istoric, cod LMI 2010, poz.473, BV-II-m-B-11602

Lângă Apața pe drumul spre Ormeniș se află ruinele unei cetăți din sec. al XIV-lea, de pe vremea regelui Ludovic cel Mare. Cetatea avea un rol important de apărare în timpul năvălirilor tătare.

CETATEA CRIZBAV

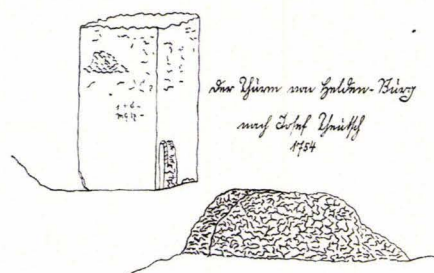
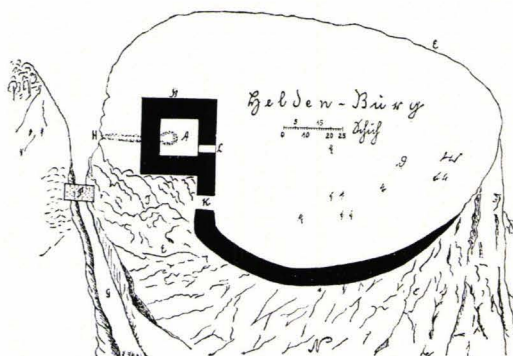
monument istoric, LMI, poz. 55, cod. BV-I-m-A-11273.01 (ruinele cetății Heldenburg, sec. XII-XIII, ep. medievală); poz. 56, cod. BV-I-m-A-11273.02 (Așezare hallstattiană, sec. XI-IX a.Chr.); poz.57, cod.BV-I-m-A-11273.03 (fortificație dacică, sec. V a.Chr.-I p.Chr., Latène). Cetatea Heldenburg, sec. al XIII-lea, monument istoric, Cod LMI 2010 poz. 583, BV-II-m-A-11662.

Cetatea se află situată pe vârful unui munte stâncos la 5 km de sat, la cota 1104 m, în punctul „La Cetate”.

Cercetări arheologice sistematice au fost întreprinse de arhg. dr. Florea Costea de la Muzeul Județean de Istorie Brașov. Din incintă se mai conservă astăzi doar un colț de zidărie, celelalte fundații fiind dificil identificabile din cauza stâncii de piatră constituită într-un conglomerat. În perimetrul Cetății se observă unele denivelări care provin de la excavarea stâncilor platoului. Urmele unui turn-locuință sunt vizibile spre V. Câteva vestigii arheologice, rezultate din cercetări denotă o posibilă fortificație dacică. Cetatea este amintită prima dată în 1335, relaționată cu cetățile de la Codlea și Feldioara. (A. A. Rusu, „Castelarea Carpatică”). (Costea Fl., „Fortificația dacică de la Crizbav - Dealul Eroilor (Heldenburg), jud. Bv.” Sargeția XXV, 1992-1994, pg. 49-64.)

Cetatea a fost construită de Ladislau cel Sfânt, regele Ungariei în anul 1080 și a fost reparată de aristocratul secui Mihály Nemes în anii 1200. Fortificația a fost utilizată pe vremea răscoalelor din 1324 și 1332. Numele de Kriszbich, Krebsbach, Krizba, Rákospatak, etc. însemna pârâul cu raci.

(Nicolae Stoicescu, „Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Transilvania”, vol. I) („Die Dörfer des Burzenlandes”, Brașov, 1929).

Planul cetății Crizbav (Heldenburg)
„Das Burzenland” - 1929

CETATEA ȚĂRĂNEASCĂ RÂȘNOV

Ansamblu arhitectural medieval, amplasat pe culmea unui deal stâncos, situat în partea de S-E a orașului actual, monument istoric cu valoare națională și universală, nominalizat în LMI: BV-II-a-A-11755 – Cetatea Râșnov, datare sec. XIV-XVIII; BV-II-m-A-11755.01 – dublă incintă de V cu turnuri și barbacane, zwingler, casa paznicului, încăperi pentru provizii și capelă, fântână; BV-II-m-A-11755.02 – incinta de E cu turn de poartă și capelă; BV-I.a-A-11284, datare sec.III-a.chr.-sec.I-p.chr., respectiv BV-I-m-A-11284.01 – fortificație medievală, BV-I-m-A-11284.02 – fortificație dacică. Cetate cu caracter defensiv, funcțiuni de refugiu și apărare, ansamblu fortificat, construit din zidărie de piatră și cărămidă legată cu mortar de var și nisip, șarpante tâmplărie lemn cu învelitori din țiglă ceramică. Ansamblul cetății cuprinde: incinta principală cu un traseu elipsoidal, adaptat reliefului terenului și o incintă spre E numită Grădina cetății sau Curtea vitelor. Ansamblul cetății țărănești este compus din: incinta principală - Barbacana de V, corpul de V

prevăzută cu galerie, Turnul Gărzii, Turnul Preotului, Turnul Mic, Turnul Cuplat, Turnul de Colț și Turnul Ruinat pe N, Turnul Pentagonal, Turnul Arsenal pe E, Turnul Triunghiular pe S, incinta principală – este dublă pe N și V, astăzi fiind amenajată ca spațiu muzeal. Accesele de E și V sunt întărite cu barbacane, iar zidurile și turnurile sunt prevăzute cu elemente defensive: ferestre de tragere, guri și burdufuri de aruncare, creneluri, galerii de strajă. În interiorul incintei de sus se păstrează integral sau numai la nivelul fundațiilor, căsuțe de refugiu, locuința rectorului, primăria cetății, fântâna și ruinele capelei Sf. Gheorghe; locuința paznicului și școala sunt adosate zidurilor de incintă. Incinta secundară sau Grădina cetății era întărită în caz de atac dinspre E, accesul în incintă era protejat de Turnul Bathory, de plan pătrat cu patru nivele și o altă intrare pe sud permitea accesul carelor. Toate aceste construcții au fost realizate etapizat între sec. XIV-XVII, folosindu-se la zidurile de incintă materiale tip „emplecton”.

EVENIMENTE ISTORICE SELECTIVE

- 1354 – invazie tătară;
- 1421 – incursiune turcească în Țara Bârsei;
- 1427 – „Rosenau” - regele Ungariei Sigismund de Luxemburg, a acordat privilegiul de a ține târguri;
- 1526 – cetatea este întărită cu guri de tragere;
- 1562 – Ioan II Zapolya reinnoiește râșnovenilor privilegiile din vechime;
- 1599-1601 – orașul și cetatea oferă ajutor domnitorului Mihai Viteazul;
- 1612-27 martie, Gabriel Bathory, asediază cetatea pe care

- o cucerește la 3 aprilie;
- 1616 – cetatea este eliberată și retrocedată locuitorilor Râșnovului, de către Principele Gabriel Bathory, prin plata a 3.000 de florini;
- 1658-27 august, turcii și tătarii devastează Țara Bârsei și incendiază târgurile Codlea și Râșnov;
- 1690 – ultima invazie turcească în Țara Bârsei;
- 1718 – un incendiu uriaș distruge orașul și cetatea;
- 1802 – mai multe construcții din cetate au fost distruse în urma unui puternic cutremur.

Cercetările arheologice efectuate în campaniile din 1971-1980 de dr. Florea Costea, Muzeul Județean de Istorie Brașov au evidențiat trei perioade de locuire: așezare din epoca bronzului cu val de pământ și palisadă și două așezări dacice, sec. IV-II î.e.n. și sec. I î.e.n. - I e.n. cu șanțuri de apărare, val de pământ, locuințe de suprafață, semibordeie săpate în stâncă cu gropi de provizii, vetre de foc, cuptor de lut. Perioada romană, sec. II-III e.n. este reprezentată prin continuitate umană în zonă, demonstrată prin vestigii arheologice de epocă. Este posibil să fi existat aici un post de observație roman. Cetatea medievală de jos și sus este datată de istoricii E. Micu, Fl. Costea, A. A. Rusu, în sec. XIII-XIV având funcție de apărare și locuire continuă până în sec. al XVI-lea și al XVII-lea, reducându-se în sec. al XVIII-lea. Cetatea avea un caracter de mic târg fortificat cu o economie închisă. Grădina de jos era destinată adăpostirii, întreținerii animalelor în caz de refugiu și era prevăzută cu două porți de acces la E și V.

În grădina cetății arhg. Fl. Costea a descoperit o mică biserică medievală din sec. al XIII-lea cu o cisternă de apă din piatră, cu funcție probabilă și de cristelniță. În biserică au fost găsite

înhumate 12 schelete umane din care 6 în cisternă cu urme de moarte violentă, probabil luptători din timpul invaziei mongole din 1241. Următoarele campanii arheologice au avut loc în anii 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2005 de către arhg. A. A. Rusu, D. Marcu, Fl. Costea. Un tezaur monetar foarte important a fost descoperit în 2002 la extradrosul turnului de poartă Bathory și două căni de cositor, în stilul Renașterii transilvănene, atribuite breslei brașovene și anilor 1600. În 2003 a fost decoperit un mormânt.

Lucrări de restaurare-conservare, reabilitare ale Cetății țărănești medievale Râșnov au avut loc în anii 1954-1955, 1996-1998, 2002-2007 și în ultimii ani 2008-2014 de către Primăria orașului Râșnov, care dorește să realizeze aici cel mai important nucleu istoric, cultural-turistic din zonă. Cetatea țărănească medievală este un ansamblu arhitectural istoric de referință pentru patrimoniul național construit, cu un mare potențial istoric, cultural și turistic. Martor al unei continuități umane istorice, milenare și seculare, în această zonă geografică, pus în valoare prin ample măsuri constructive de reabilitare generală, cetatea va rămâne unul din cele mai spectaculoase edificii medievale din România.

CETATEA FELDIOAREI

LMI poz 626, cod BV-II-a-A-11695

34

Localitatea și cetatea Feldioara se găsesc la extremitatea de N a depresiunii Țării Bârsei între râul Olt și valea Vulcăniței la 20 de km de Brașov, pe DN 13 (E60) Brașov - Tg. Mureș. Cetatea Feldioarei este amplasată pe un deal abrupt cu pante de 35-40 grade, cota de 510 m, cu o suprafață de 45532 mp, situată în E localității. Înălțimea față de cursul pârâului Homorod este de 20 m. Suprafața construită împreună cu suprafața incintei interioare este de 2755 mp, cu o lungime de 73 m și o lățime de 26 m. Cetatea s-a aflat timp îndelungat în stare avansată de ruină, din 2013 și în cursul anului 2014 este supusă unui amplu program de restaurare-conservare, reabilitare și punere în valoare de către Consiliul Jud. Brașov și Primăria Feldioara. Cetatea se află în administrarea Primăriei Feldioara. Istoricii menționează că

anterior cetății de piatră a existat o fortificație din pământ explicată prin toponimia maghiară a locului, Földvár – cetate de pământ. Cea mai veche mențiune documentară a cetății datează din anul 1240 sub numele *Castrum Sanctae Mariae*, când regele Bela al IV-lea dona Ordinului Călugărilor Cistercieni bisericile și domeniile acestora de la Feldioara, Sânpetru, Hărman și Prejmer, care aparținuseră Cavalerilor Teutoni între 1211-1225. Regele Ungariei Andrei al II-lea a dat în stăpânire ținutul Bârsei în scopul apărării graniței de E a regatului maghiar, cavalerilor teutoni, „*Tărgurile libere și vămile ținuturilor din acel ținut ca să apere regatul împotriva cumanilor*”, cu dreptul de a-și ridica cetăți de lemn. În 1222 cavalerilor teutoni, printr-o nouă diplomă li se reconfirmă privilegiul anterior „*să-și ridice cetăți de piatră... pentru a face față dușmanilor lui Hristos.*” (*Das Burzenland*, IV, 1929. *Studiu istoric-arhitectură. Cetatea Feldioara*. 2011 – arh. Marina Iliescu). După alungarea din Țara Bârsei a cavalerilor teutoni, cetatea intră în posesia comunității săsești din Feldioara, ce primește în 1375 de la Ludovic cel Mare și 1379 și în 1427 privilegiul de a ține târg. După invazia tătarilor, începând cu 1421, Sigismund de Luxemburg a întărit cetățile din Țara Bârsei, astfel că Cetatea Feldioara reprezenta un loc de refugiu pentru localnici în caz de invazii. Lucrările se încheie în 1457 când se finalizează avanpostul strategic de pe colina dinspre E. În 1529 cetatea este asediată și distrusă de Petru Rareș. Locuitorii o întăresc din nou până în 1542. Mihai Viteazul o incendiază de 2 ori în 1599 și 1600 iar în anul 1612 cetatea este ocupată de trupele lui Gabriel Bethlen și apoi de armata brașoveană condusă de Michael Weiss. În 1612 se construiește fântâna și reparații, ridicându-se și turnul de N. În 1838 a avut loc un cutremur major care a distrus o parte a cetății în urma căruia cetatea a fost abandonată. În 1898 s-au executat lucrări de renovare de către autoritățile locale. Cetatea a fost grav afectată de cutremurul din 4 martie 1977. În anul 1971 se realizează primele sondaje de cercetări arheologice și de parament de către arhg. Florea Costea, de la Muzeul de Istorie al Județului Brașov. În anii 1990-1991 au fost efectuate cercetări arheologice de către arhg. dr. Radu Popa care au continuat până în 1995. În decursul acestei perioade

au fost evidențiate în 6 sectoare investigate: marginea de S-E a terasei, biserica Romanică, grădina casei parohiale,

DESCRIEREA COMPONENTELOR ANSAMBLULUI

Cetatea Feldioara se compune dintr-o incintă cu ziduri de apărare și turnuri de apărare aflate în stare de ruină. În interiorul incintei s-au identificat ruinele subterane ale unei capele și ale unei fântăni. În exteriorul acestei incinte a fost surprins traseul unor ziduri medievale timpurii datând din prima perioadă de construcții ridicată de cavalerii teutoni, mai târziu, formând zwingere, urmele unei barbacane în fața intrării și rămășițele unui cuptor.

Turnul Vestic, o construcție pătrată cu patru niveluri cu urmele unei bolți de piatră la primul nivel, celelalte niveluri fiind marcate prin decroșul pereților.

necropola, marele șanț de apărare și cetatea. În necropolă au fost inventariate 109 morminte, au fost identificate monede din sec. al XII-lea și a fost confirmată prima fază de colonizare săsească din Transilvania, în zona Feldioara, la o dată mai timpurie decât sosirea ordinului teuton. În campania din 1995 s-a relevat traseul zidurilor, temeliele turnurilor, fundația zidurilor iar în interiorul cetății au fost descoperite mai multe gropi neolitice cu material ceramic și capela căreia i s-au consolidat zidurile. Ultima campanie arheologică datează din 2013 în regim de urgență, în vederea executării lucrărilor de consolidare și reabilitare a zidurilor cetății. Proiectul de consolidare și punere în valoare a ansamblului cetății a urmărit remodelarea volumetrică a zidurilor de incintă cu drum de strajă, turnuri etc. cu tehnici și materiale de construcție contemporană pentru evidențierea etapelor succesive de dezvoltare și de intervenție.

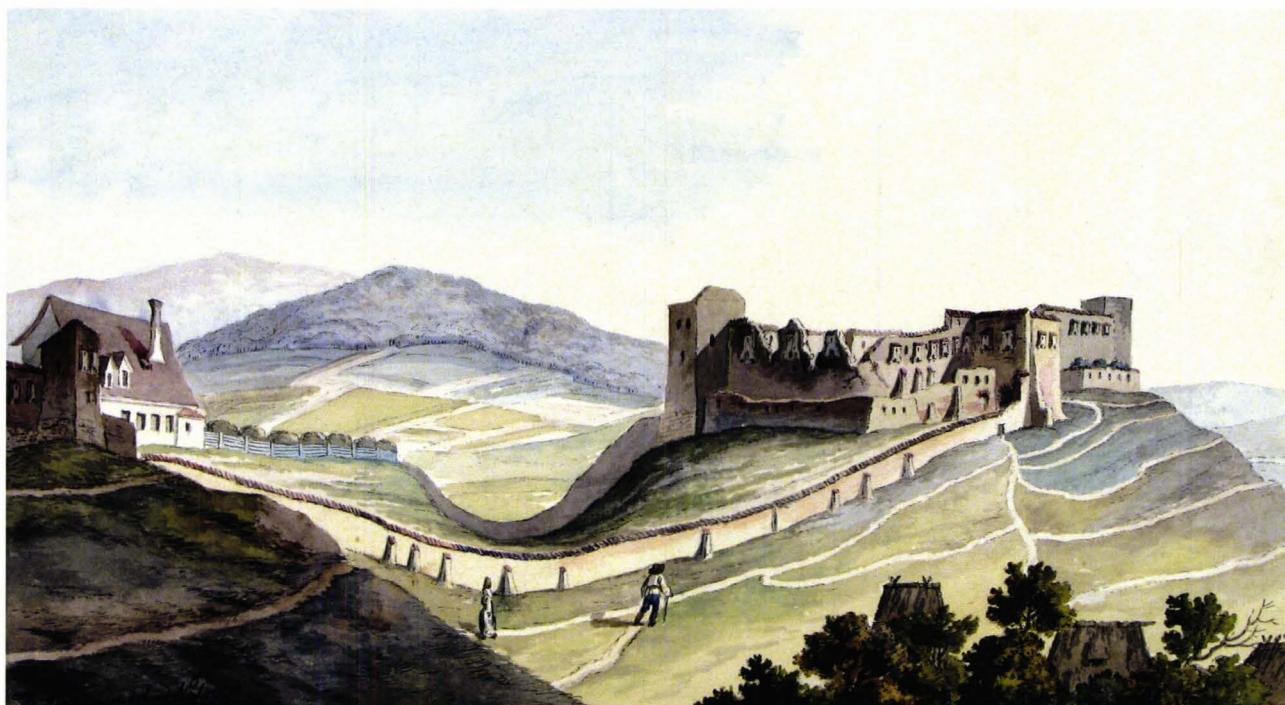
Turnul Estic, în stare de ruină din care se mai păstrează nivelul unu cu planșeul boltit păstrat in situ.

Turnul Sudic, o construcție pătrată, fostul turn al porții din care se mai păstrează ruinele zidurilor de pe laturile E și V precum și urmele unui arc din piatră al golului de poartă și un canal vertical în perete care pare să fi slujit la culisarea hersei.

Turnul Nordic, o construcție pătrată din care se mai păstrează doar fundațiile.

Zidul de incintă, păstrat în stare de ruină cu înălțimi diferite, prezintă goluri de tragere și urmele drumului de strajă în

Peisaj Cetatea Feldioara - 1815, autor Franz Neuhauser (1763-1836) - Colecția Muzeului Național Brukenthal

interior. Porțiuni mai lungi s-au păstrat între turnul S și V, respectiv între turnul V și N. O porțiune mai scurtă s-a menținut cu câteva guri de tragere între turnul E și S, iar între turnul N și E se află zona cu înălțimea cea mai mică. În interiorul zidului de incintă au fost evidențiate arheologic o fântână, rămășițele unei construcții din cărămidă precum și rețele pentru asigurarea apei.

Zidul de incintă între turnul de poartă și turnul vestic este păstrat destul de bine, cu coronament având o lungime de 47 m. Lângă turnul vestic există un acces creat ulterior. Zidul de incintă între turnul vestic și nordic este păstrat, având o lungime de 33,7 m. Sunt vizibile golurile consolelor drumului de strajă și golurile de tragere. Zidul de incintă între turnul nordic și estic este păstrat în stare de ruină fără coronament cu o lungime de 42 m. În dreptul turnului nordic zidul este păstrat la nivelul cotei interioare de călcare. Zidul de incintă între turnul estic și sudic este bine păstrat în unele zone cu coronament având o lungime de 42,5 m.

Fântâna, desfădată cu ocazia săpăturilor arheologice îndeplinea funcția de rezervor de apă sau cisternă de filtrare. Ruinele fostei capele evidențiate de săpăturile arheologice cu dim.: 7 m/17 m și navă dreptunghiulară, cor decroșat semicircular și turn clopotniță. Capela de fortificație reprezintă relația capelă – cetate, tradiție veche din sec. al XIV-lea cu hramul Sf. Fecioară, cu altar semicircular ce a aparținut cetății teutonice *Castrum Mariae*.

(Proiectul de consolidare, restaurare și punere în valoare a Cetății Feldioara, proiectant Sc. Utilitas Srl. Studiu istoric arhitectural. Cetatea Feldioara 2011, arh. Marina Iliescu)

Turnul de V al incintei, nivelul de bază ridicat din blocuri

cubice și bolți semicilindrice pare să fi aparținut fazei de început a sec. al XIII-lea și să fi fost un turn donjon. Azi se păstrează cu trei nivele. Incinta și celelalte turnuri au apărut în sec. XV și XVI. Din faza incipientă par a fi și zonele de cortine din N și V cu grosime de 2 m, cu fundații din pietre cubice paralelipipedice (40-50 m).

Istoricul W. Horwath observă în 1925 că Cetățile de la Codlea și Feldioara controlau drumul comercial între Brașov – Făgăraș, Brașov – Rupea, de asemenea că Cetatea Feldioara făcea parte dintr-o rețea strategică de cetăți ale Țării Bârsei concepută de regii Ladislau I și Geza al II-lea (1077-1141) de refacere a liniei de fortificație în S-E Transilvaniei, marcată în sec. al XIII-lea de concesiunea teutonilor din 1211. Istoricii avansează ipoteza unei granițe cu fortificații combinate alcătuite din prisăci și cetăți. Aceeași idee o împărtășește și istoricul K. Horedt în privința strategiei unui lanț de cetăți cu caracter comun defensiv ca program edilitar regal de construcții în S-E Transilvaniei. Cercetările arheologice din Cetatea Feldioara ale echipei conduse de arhg. dr. Adrian Ioniță, au concluzionat că la sfârșitul sec. al XII-lea, colonizarea germană depășise viitorul hotar teutonic.

În localitatea Feldioara a fost ridicat „Monumentul studenților” dedicat eroilor, victime ale bătăliei din 16 octombrie 1612 între trupele lui Gabriel Bathory și trupele brașovene conduse de Michael Weiss, soldată cu înfrângere și pierderi mari pentru brașoveni. În această confruntare tragică au căzut în luptă judele primar al Brașovului, Michael Weiss, Georg Heltner, circa trei sute de cetățeni brașoveni și studenți ai Gimnaziului Honterus, care au participat la bătălie.

CASTELELE DIN BUDILA

38

REPERE ISTORICE PRIVIND DOMENIUL BUDILA

Domeniul Budila constituia o unitate teritorială cunoscută în secolul al XIII-lea sub numele de domeniul Cruceburgului (1222): *predictae castrum quod creutzberg nominatum...*). Domeniul Cetății Cruceburg, iar mai târziu Domeniul Cetății Budila se întindea în dreapta Târlungului, începând cu Lunca Mărcușului și ținea până pe creasta Carpaților, pe munții Tătăruș, Tătarul Mare, Tabla Buții și vârful lui Crai.

Menirea strategică a domeniului și a cetăților Cruceburg (Cetatea Teliului) și Budila a fost paza drumului comercial și strategic care lega Transilvania cu gurile Dunării, cu Galați, Brăila, Chilia și cu Marea Neagră.

Rolul de pavăză a creștinătății începe după 1211, când cavalerii teutoni chemați în Transilvania pe drumul principal de penetrație împotriva invaziilor cumanilor păgâni, construiesc în valea Teliului, Cetatea Cruceburg sau Cetatea Crucii.

Inițial domeniul era stăpânit de cavalerii teutoni din Țara Bârsei, iar cetatea Cruceburg ținea de târgul Prejmer.

După 1225 această enclavă a redevenit parte a voievodatului Transilvaniei și a fost stăpânită de greavii Prejmerului. Familia grebonială Tell din Prejmer a dat numele Teliului. În documente apare și sub numele de Tylendorf.

Toponimele din Vamă cum ar fi Béli – plai, Dealul lui Beldea, Poiana Béli, Grădina Beldi din Mărcuș, până astăzi poartă numele de Grădina Domnească.

La Teliu, în secolul al XVI-lea locuiau și sași, dar ei au dispărut, unele onomastice, folnagy-funogiu-hann, czirmes amintesc de sași. Telenii, mărcușenii și budilenii erau vestiți ciobani și scutari. Numele muntelui Dobromir, din „Buzae” provine de la numele Dobromir din Budila, posesorul de odinioară al stănei din acest punct al domeniului Beldea. În sec. al XVIII-lea pe pășunile și livezile familiilor Béldea și Mikes se construiesc cătunele Brădet, Acriș și Vama. În sec. al XIX-lea în această zonă se formează două comune aparținătoare de comitatul Trei Scaune: Întorsura și Vama. Mai târziu toate așezările din „Buzae” formează comuna colectivă Buzăul Ardelean, care după 1926 trece în componența județului Brașov.

În 1770 Theodor Béli – un membru al ramurii catolice al beldieștilor – ctitorește lângă conacul său o capelă catolică care de atunci și până azi ține de parohia romano-catolică din Turcheș-Săcele. Biserica s-a ridicat în stil baroc și cele două clopote sunt tot din 1770. În cripta de sub biserică catolică s-a păstrat sarcofagul provenit din Alba Iulia al lui Clement Béli, decedat în 1627. Acest sarcofag sculptat se păstrează la Muzeul din Sfântul Gheorghe. Clement Béli a fost jude regal în timpul principelui Gabriel Bethlen. Béli Pál, fiul acestuia a fost personalitatea marcantă a familiei în sec. al XVII-lea, devine jude regal și conducător al secuilor din comitatul Trei Scaune. Implicat în conflicte politice majore, alături de o tabără care a pierdut luptele și influența, în 1678 principele a ordonat distrugerea cetății Budila iar o parte din domenii au fost cedate familiei Mikes.

(Informații – Paul Binder – Săcele 1994).

Localitatea Budila este interesantă din punct de vedere istoric și documentar, al patrimoniului construit, pentru că pe teritoriul ei au fost construite 4 castele sau conace.

Acestea au fost ridicate în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea de grozii maghiari sau conți. Domeniile în care își aveau reședințele grozii Mikes, Nemes și Bély se întindeau pe mai multe hectare și cuprindeau, pe lângă clădiri și acareturi, grădini, livezi, iaz cu insulă, foisoare. Grozii stăpâneau pământurile din satele din Curbura Carpaților – de la Teliu, Vama Buzăului, până la Dobirlău și Mărcuș.

CASTELUL BÉLDY LADISLAU – BUDILA

Castelul Béldy Ladislau, sec. XVIII-XIX

Sediul primăriei Budila, monument istoric cod L.M.I./2010 poz.503. BV-II-m-A-11615.01

Ansamblul castelului Béldy Ladislau, cod LMI/2010 poz. 502 BV-II-m-A-11615

Unul dintre cele patru castele din Budila, aflat în parcul central, este într-o stare bună, fiind reabilitat complet, după anul 2010, adăpostind sediul primăriei. Construit în 1731 de groful Béldy Ladislau, castelul a fost reconstruit integral în sec. al XIX-lea, astăzi fiind monument istoric aflat în patrimoniul comunei. Urmașii lui Beldy au vândut proprietatea amiralului ing. Barbu Pantazi; ulterior ea a fost naționalizată. Acesta a emigrat și a murit în străinătate, fără să lase urmași. În conacul lui Pantazi a fost deschisă o tabără pentru copii care a funcționat până în 1985. Soba din cahle ceramică cu email alb și auriu, decorată cu motive florale, cu aspect de porțelan, se află la Muzeul de Artă din

Brașov. Conacul se află înconjurat de un parc foarte frumos cu arbori seculari, ambientat pe vremuri de un fost lac cu o insuliță, îngrădit de un gard. Clădirea a fost reconstruită la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec. al XX-lea prezentând o fațadă clasicistă, marcată de coloane, profilaturi la ferestre, nișe cu statuete la extremități, fronton cu ștucatură în relief-blazoane heraldice nobiliare ale familiei sub coroană, susținute de doi lei rampanți. Interioarele sunt bogat decorate cu sobe din ceramică smălțuite, ștucaturi din lemn, tavanul casetat, placat cu lemn sculptat, balustrade din fier forjat, pavimente decorative cu motive geometrice, specifice epocii.

CASTELUL BÉLDY PÁL – BUDILA

Ansamblul castelului Béldy Pál cod L.M.I./2010 poz 507. BV-II-a-A-11616, sec. XVIII-XIX;
castelul, poz.508, BV-II-m-A-11616.01, 1731; parc dendrologic, poz.509
BV-II-m-A-11616.02; pavilionul porții, BV-II-m-A-11616.03.

A fost construit în 1731 de descendenții familiei Béldy Pál. Reședința avea caracteristicile curților secuiești și un aer renesantist conferit de turnurile laterale cu creneluri, semiturnul de intrare cu perforații și creneluri, profilatura ferestrelor. Din pridvor sau semiturnul central de acces este

o intrare înclinată spre pivniță construită din cărămidă cu bolți în cruce. Proprietatea a trecut în posesia familiei Mikes prin căsătorie și a fost retrocedată urmașilor. Astăzi este o proprietate cu funcțiuni de fermă.

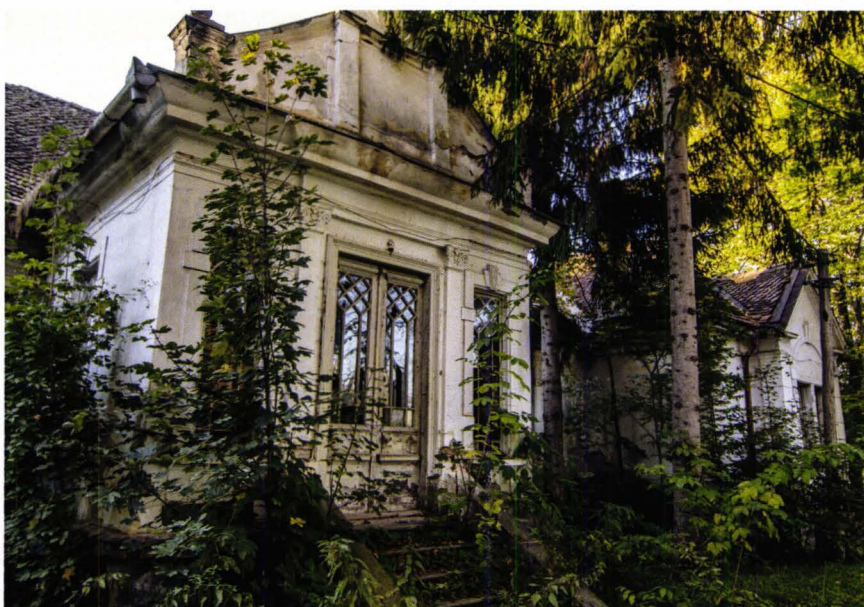

CASTELUL MIKES – BUDILA

cod L.M.I./2010 poz 512, BV-II-m-A-11617.01

Familia Mikes, veche familie secuiască, menționată încă din 1502, participă la confruntări politice și militare importante din Transilvania și drept răsplată primește proprietăți mari de pământ. În 1693 descendenții familiei Mikes primesc titlul de baroni și de conți. Originea familiei este din Zăbala unde se află reabilitat un valoros monument de arhitectură. Castelul Mikes din Budila se află situat între castelele Nemes și Bély Pál. Construcția are o configurație specifică secolului al XIX-lea, cu trei volume-pavilioane demarcate, unite de corpul central. Fațada principală este decorată cu

componente artistice clasiciste: bosaje, profilaturi ferestre tipice, cornișe etc. Subsolul este susținut pe grinzi din metal și bolți de cărămidă. Un pavilion din lemn și sticlă (astăzi degradat), cu o fostă funcțiune de terasă și acces cu scări din piatră spre parcul castelului este lipit de fațada secundară din spate. Accesul în parc se făcea printr-o poartă de fier forjat. Parcul este marcat de arbori bătrâni și înalți. Pavilionul principal cu scări de acces în castel prezintă un fronton baroc cu elemente în acolade.

CASTELUL NEMES – BUDILA

cod L.M.I./2010 poz. 513, BV-II-m-A-11617.02

Castelul Nemes a fost construit în jurul anului 1730 de către groful Nemes. Construcția impunătoare prezintă o volumetrie și un repertoriu de componente artistice proprii stilului baroc. Edificiul are două nivele, parter – grajduri spațioase cu bolti sprijinite pe arcuri cu pilaștri și etaj. Învelitoarea corpului central este din țiglă ceramică dispusă în pantă ruptă tipică barocului. Șarpanta din lemn are o țesătură tipică barocului și este foarte înaltă. Edificiul construit cu o finută volumetrică elegantă era destinat creșterii și întreținerii cailor ca expresie a aprecierii utilității și nobleții calităților acestora în epocă. Din păcate, construcția este abandonată și se află în stare avansată de degradare și descompunere. Corpul principal, decroșat de aripile laterale, are un parter cu două deschideri cu fronton arcuit, mai multe camere din cărămidă a căror accese au fost probabil marcate de

ancadrame din piatră așa cum arată unele fragmente, unele arcade au fost umplute cu material de cărămidă. Etajul este aproape destrămat, dar mai păstrează o serie de deschideri ale fostelor ferestre cu fronton semicircular. Alături de ea, în parc se mai află alte două construcții, foste anexe gospodărești din cărămidă aflate în stare de ruină și care au avut funcții de depozite, magazii, cămări.

Ansamblul castelelor Mikes și Nemes, împreună cu anexele lor și parcul, formează o unitate constructivă istorică care fac dovada unei proprietăți comune. În a doua jumătate a sec. XX construcțiile au fost depozite și gospodării anexe ale O.N.T. Carpați și apoi S.C. Aro Palace din Brașov, ele au fost revendicate de urmașii familiilor și au intrat parțial în posesia lor.

CASTELUL MIESELBACH – TÂRLUNGENI

Construit în anul 1810, după afirmațiile unui presupus descendent, castelul este amplasat pe un platou-livadă cu acces din DN Brașov-Târlungeni, înainte de intrarea în comună. Construcția este realizată în stil clasicist, orientată cu axul de la V spre E și fațadele, N-S. Structura este formată dintr-un corp central (parter cu două nivele) și două aripi (parter cu un nivel).

Nucleul central al fațadelor, în formă de cub este decroșat în exterior, pe latura de S și de N față de planul celor două aripi. Corpul central prezintă la cele două etaje câte trei ferestre pe fiecare latură, iar aripile laterale simetric. Ferestrele mai prezintă urmele unor ancadramente cu profilaturi Biedermeier care s-au măcinat parțial, evidențiind cărămida. Înelitoarea este din tablă pe cele trei corpuri. Elementul constructiv decorativ și pitoresc al construcției îl reprezintă cele patru turnulețe care surmontează frontonul aripilor laterale la E și la V și pavilionul central la N și S, montate la extremități. Turnulețele sunt de formă hexagonală și prezintă mici goluri de aerisire, baza este croită în acolade.

Ele conferă un aer romantic întregii construcții și vor să transmită un mesaj. Pe frontonul fațadei principale, latura sudică apare un ceas sub turnuleț. Parterul clădirii este construit din piatră fațetată aranjată în bosaje, cu ferestre simple, în care sunt montate grilaje romboidale din fier forjat. Fațadele de la etajul unu și doi prezintă un decor de bosaje, executat din tencuieli de culoare vernil. Ferestrele sunt din tâmplărie de lemn, ferecate la interior cu obloane masive din lemn îmbrăcat în tablă. Nu se cunoaște dacă există pivnițe.

Accesul se făcea pe fațada principală, latura sudică, prin câte o ușă mică, metalică, montată pe fiecare corp. În fața clădirii era construită o fântână. Întreaga clădire pare o fortăreață de nepătruns a cărei scop rămâne necunoscut. Nu se cunosc date istorice, clădirea este închisă și abandonată, se află în stare bună de conservare. Stilul constructiv al castelului îl plasează cronologic în a doua jumătate a sec. al XIX-lea. Imobilul și proprietatea înconjurătoare a aparținut familiei Miesselbach care are și un loc de veci în livadă.

CETATEA NEAGRĂ – CODLEA

Codlea (Schwarzburg, Fekete Halom), monument istoric, LMI, poz. 36, cod. BV-I-s-A-11267 (Situl arheologic „Măgura Codlei”); poz 37, cod. BV-m-A-11267.01 (fortificație medievală sec. X-XIII, ep. medievală) poz 38, cod. BV-m-A-11267.02 (așezare dacică fortificată, sec. I a.Chr.-I p.Chr., Latène)

44

Ruinele cetății sunt situate la 4-5 km de localitate, pe o terasă sudică a muntelui Măgurii, la cota 980 m. Incinta este alungită de-a lungul unei creste stâncoase, cu o dezvoltare axială N-S, pe o distanță de 150 m - 200 m și o lățime maximă de cca. 30 m. Cotele zidurilor sunt abia vizibile deasupra solului. Curtina a fost sprijinită de contraforturi scurte. Se pare că a existat un turn de intrare spre N. O cisternă cilindrică, cu diametrul de 3,40 m și o adâncime de peste 3 m a fost săpată în stâncă. Interiorul stâncos a fost perforat de câteva amenajări rectangulare, semi adâncite care au avut funcțiuni de locuințe, depozite, ateliere. Cercetări arheologice au fost efectuate de către arhg. dr. Florea Costea, Muzeul de Istorie Brașov, între anii 1967-1969, care au scos la iveală un bogat inventar arheologic, ceramică și metal.

Cetatea regală a fost distrusă de un puternic incendiu, probabil la invazia tătară din anul 1345 (A. A. Rusu, *op. cit.*) Cetate menționată documentar în anul 1265 – „*Castro Feketewholum*”. După retragerea teutonilor cetatea intră sub ocrotirea regelui maghiar Bela al IV-lea al Ungariei. Se presupune că așezarea Codlea a fost fondată de coloniștii germani în perioada în care Ordinul Teutonilor mai activa în Țara Bârsei. (N. Stoicescu, *op.cit.*, vol I)

Cetatea se află amplasată pe al doilea vârf al muntelui Codlea la cota de 980 m înălțime. Pentru a asigura apărarea adecvată, zidul de incintă trebuia să atingă 6 m înălțime.

Zidul de apărare avea 3 m grosime, fiind completat la exterior și interior cu pietre din carieră de piatră de var (calcar). Spațiul dintre peretele intern și cel extern era umplut cu un material de zidărie. Posterior zidului de apărare sunt vizibile 4 adâncituri care aparțineau unor colibe în care locuia paza zidului de apărare. Lungimea cetății era de 100 m și lățimea cuprinsă între 12 și 55 m. Circumferința zidului cuprindea două vârfuri stâncoase. Pe vârful nordic se afla poarta de apărare. Pe stâlpul porții se afla o aripă a bolții cilindrice, iar cealaltă aripă stătea direct pe muchia inferioară a stâncii. Lățimea internă a culoarului porții de acces putea să cuprindă circa 4 m, înălțimea 3 m și lungimea 8 m. Nu se mai poate constata dacă a existat deasupra porții un turn cu mai multe etaje. Deoarece Cetatea Neagră era menționată în cronici ca fiind o fortăreață de necucerit, se poate intui că a existat deasupra porții un turn prevăzut cu guri pentru turnarea smoalei în vederea apărării intrării, celelalte laturi fiind protejate de formele de relief. Asaltarea laturii de nord a circumferinței cetății era îngreunată și de o dolină, precum și de două șanțuri adânci săpate în stâncă. Pe latura abruptă dinspre Codlea, zidul de împrejmuire se afla sprijinit de contraforturi; pe latura dinspre Holbav, care este plană, lipsesc stâlpii. Zidul are la bază 1 m grosime, la exterior fiind montate pietre din carieră de piatră de calcar cu mortar. Zidul de sprijin de pe latura estică atinge o înălțime de până la 4 m, iar pe latura vestică 2 m. Între

zidul de sprijin și stâncile curții cetății s-a turnat un amestec de mortar cu piatră brută, de dimensiunea unui pumn. Astfel curtea cetății a devenit mai plană. Deasupra acestui zid de fundație, s-a ridicat apoi zidul de împrejmuire cu culoarul de apărare. Locuințele din interiorul cetății erau construcții mici și primitive din lemn. Pentru stăpânii cetății erau prevăzute spații de locuit în clădirea turnului porții. Dolinele prezente în curtea cetății puteau fi folosite ca rezervoare naturale de apă prin captușire cu lut.

Ordinul Teutonilor își demonstra astfel experiența în construirea cetăților prin mijloace simple și utile, dominând vârful muntelui și construind cât era necesar. Cetatea Neagră nu trebuie imaginată ca o cetate fastuoasă a cavalerilor teutoni cu multe turnuri și clădiri, ea fiind doar o simplă construcție de piatră dotată cu lucrări necesare din punct de vedere strategic: împrejmuire, poartă și zid de apărare.

În 1262, prințul maghiar Stefan s-a adăpostit împreună cu ceilalți loiali lui în Cetatea Neagră care îi oferea protecție împotriva tatălui său, regele Bela al IV-lea. După o defensivă îndelungată și curajoasă a trebuit să se predea puterii superioare a tatălui său.

În anii 1304-1310, cetatea a fost ocupată de contele Salamon care s-a răzvrătit împotriva regelui Carol Robert. El a luptat și la Rupea împotriva regelui până ce l-au trădat rudele lui, Johann și Jakob Gross și i-au predat cetatea regelui.

În 1345, după Josef Teutsch, tătarii au distrus cetatea. Ea nu a mai fost reconstruită, deoarece și-a pierdut semnificația. Cavalerii teutoni au construit cetatea împotriva popoarelor războinice din Făgărașul acelor vremuri, al „*terra Bissenorum et Valachorum*” la granița Țării Bârsei. Astfel

s-a numit și Cetatea Neagră și Cetatea Graniței (G. Bedeus – „*Ortsnamendeutung*” pagina 81).

Cetatea Neagră adăpostea cel mai vechi drum de trecere gândit ca o rută de călărit, care lega interiorul Transilvaniei cu Țara Bârsei. Drumul prin pădure care trece la aceeași înălțime pe lângă aceste creste, aproape până la tunelul rutei Brașov - Făgăraș și apoi coboară înspre Șinca Nouă, se numește *Calea Sașilor*.

La Cetatea Neagră exista un drum al cetății (*Burgweg*), care urca dinspre Codlea, iar pe latura Holbavului exista valea cetății (*Burgtal*), care dispunea de pâraul cetății (*Burgbach*). La granița cu Vulcanul, inferior dealului împădurit Michaelsberg, existau niște câmpuri denumite Ritterhomm; deasupra acestui loc, curge pâraul Bredbav (*Breitbach*).

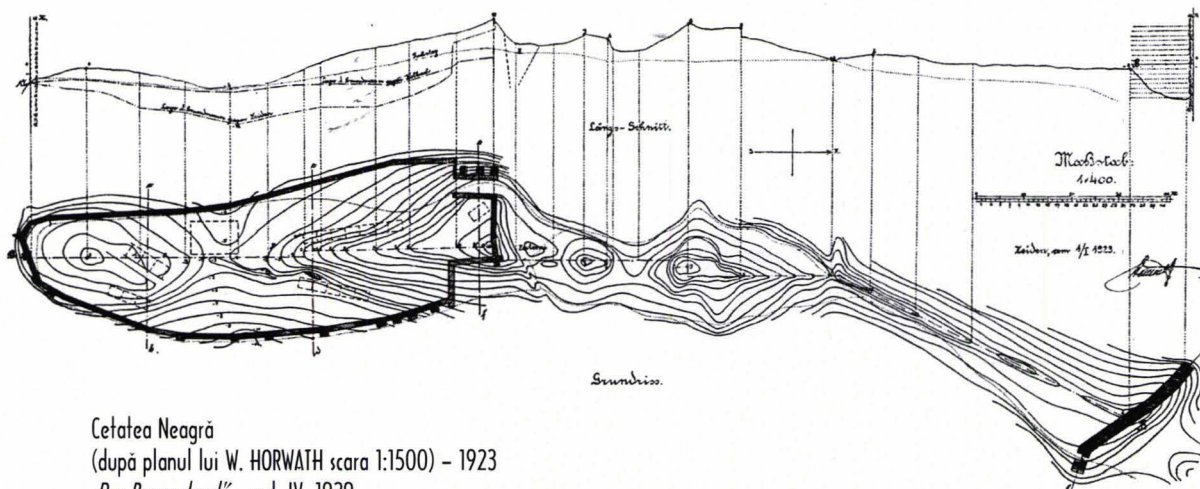
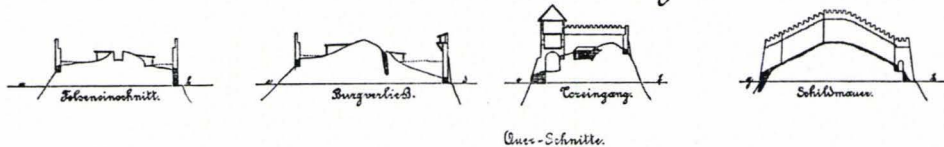
În funcție de aceste puncte de reper se constituie vechiul drum de călăreți dinspre Brașov la Sibiu prin pasul Codlea în felul următor: Brașov – Codlea – Ritterhomm – Bredbav – Cetatea Neagră – Drumul Sașilor – Vad – Șercaia – Criș – Sibiu.

După distrugerea Cetății Negre și după dăruirea de către regele Ludovic I, în anul 1365, a domeniului Făgăraș domnitorului Valahiei, sub titlul de bun vasal, drumul a fost evitat din cauza lipsei de protecție și pentru că ducea într-o țară străină, fiind preferat pasul Crizbav.

(Extras din „*Das Burzenland Band IV*”)

Cercetări arheologice și documentare ale istoricilor avansează ipotezele că astfel de cetăți au mai existat pe teritoriul județului nostru la Teliu, Ungra, Viscri, Făgăraș, Feldioara de Făgăraș, Hălmeag, Comăna de Sus.

Die Schwarzburg.

Cetatea Neagră
(după planul lui W. HORWATH scara 1:1500) – 1923
„*Das Burzenland*” – vol. IV, 1929

CETATEA CRUCEBURG (KREUZBURG) DIN TELIU

Istoriografia brașoveană a încercat în sec. XX să identifice amplasamentul geografic al cetății de la Tabla Bușii din Pasul Buzăului, atribuită Ordinului Cavalerilor Teutoni. În ciuda materialului bogat produs de istoricii sași și români nu s-a putut stabili cu exactitate locația acestei cetăți atât de disputate. Potrivit cronicilor, după intrarea în posesia Țării Bârsei, Ordinul Cavalerilor Teutoni a construit cetatea Teliu, „Kreuzburg”, în afara domeniului Ordinului într-o zonă de avanpost împotriva cumanilor. Apoi au primit permisiunea regală de alocare a câmpurilor arundate. Locul inițial al cetății a fost dat uitării, istoricii au identificat amplasamentul eronat: Engel a mutat-o în „Istoria Ungariei în regiunea Saschiz (Kaisd), cetatea Saschiz (Cloașterf/Klosdorf); Seiverth a identificat-o cu Tâmpa (Zinne); Draudt vorbește despre Nyén; Benkö o identifică în zona Bosau/Pasul Buzăului unde se mai văd ruinele unei arce Bozzensi; Bethlen crede că cetatea se afla unde sunt ruinele din Tatárkö. Deoarece prejmerenii au numit comuna maghiară Nyén, Kretzbrig (Kreuzburg) și pentru că la capătul comunei se aflau ruinele unei cetăți pe stânci

înalte, se consideră astăzi că cetatea Teliu s-a aflat la Nyén. După o cercetare mai exactă a acestor situri, s-a constatat că acestea erau compuse doar din metereze de pământ și șanțuri. Nu existau ziduri din piatră. Astfel cetatea trebuia să se afle undeva în pasul Buzăului. Urban Balasz menționează 3 cetăți în pasul Tătarilor din Bosau, unde și Bethlen găsește o ruină pe Tatárkö. În vara anului 1928 W. Horwath a găsit ruinele cetății Teliu cu ajutorul documentelor și descrierilor anterioare în pasul Tătarilor.

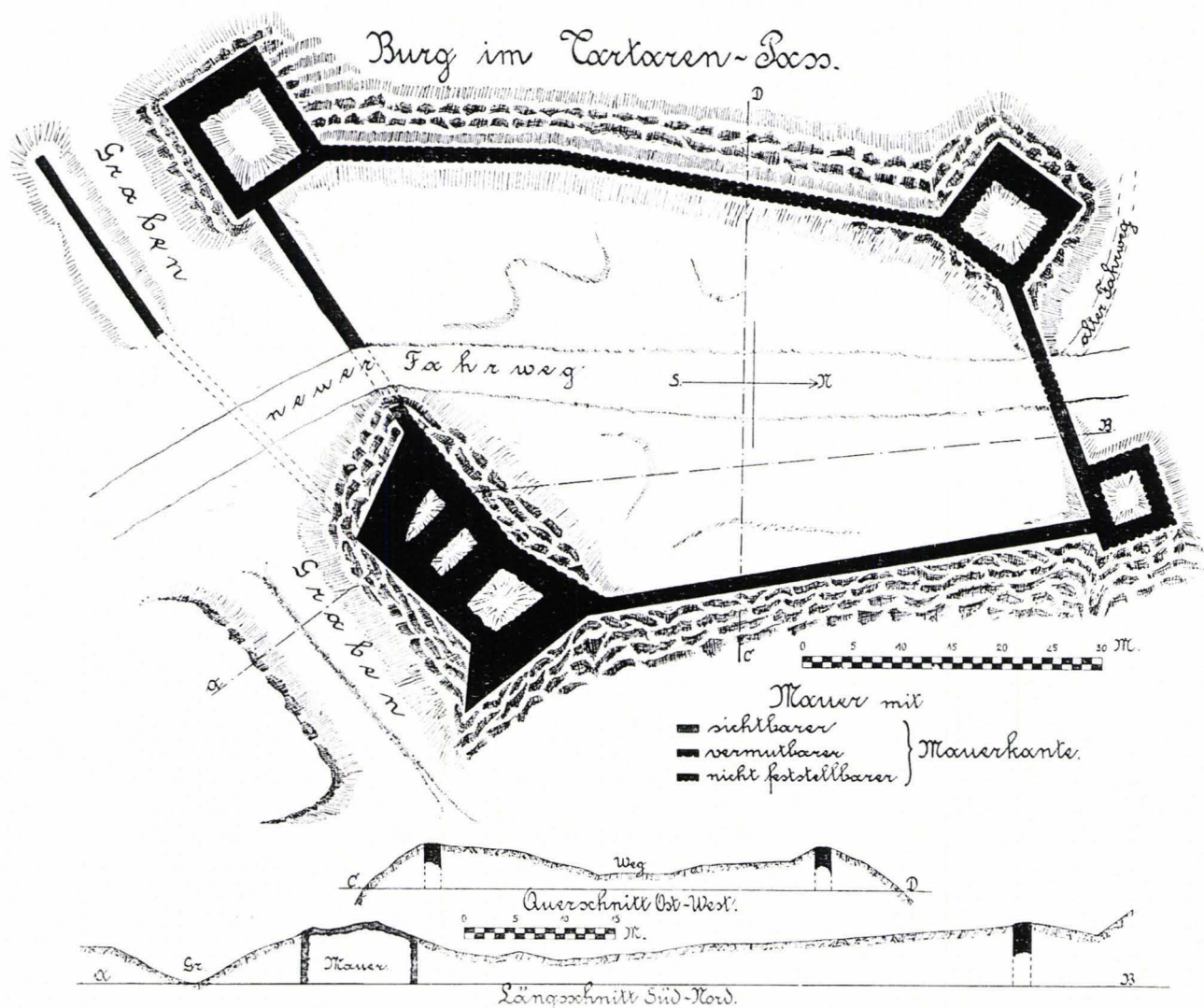
Ruina se află la marginea pădurii între pășuni muntoase. În pasul Tătarilor la 2-3 km S, în vechiul regat, pe o șa la 1300 m înălțime, între vârfurile Bocirna (1362 m) și Crucea Mandii (1300 m).

Drumul tătarului situat în afara Ordinului Cavalerilor era cea mai facilă poartă de atac pentru cumani și mai târziu pentru tătari. Din aceste cauze strategice, drumul tătarului a fost blocat prin ridicarea cetății Teliu. Se poate vedea clar că cetatea nu s-a aflat în valea Nyén, deoarece nu le-ar fi fost utilă cavalerilor, întrucât dușmanul o putea ocoli ușor. (W. Horwath)

Pietrele folosite la construcția cetății sunt obișnuite, fiind pietre de nisip. Calcarul a provenit din muntele Zăgan. Mortarul de calcar s-a erodat și nu a mai susținut zidul iar turnurile s-au prăbușit în totalitate. Totuși se mai poate urmări secțiunea bazei. Secțiunea este romboidală, flancată cu turnuri patrulaterale în trei colțuri. Zidul de împrejmuire este de 1,5 m grosime și zidul turnurilor de 2 m grosime. S-a păstrat o parte dintr-un zid gros de un metru, care pare să fi aparținut unui zid zwinger. A fost identificat de asemenea un șanț plat spre turn. Acest șanț era abrupt și adânc spre E și separă astfel ridicătura plată din S a cetății care era expusă atacurilor puternice. Poarta de apărare care s-a prăbușit nu a mai putut fi reconstituită cu exactitate. O movilă denotă locul unde s-ar afla intrarea porții. Cetatea este adaptată formelor terenului, zidurile de împrejmuire, cu turnurile ce o flanchează și zwingerul se află doar pe latura sudică de atac. Deoarece secțiunea de bază a cetății corespunde construcției celorlalte cetăți din Țara Bârsei, trebuie să fi existat și o poartă de apărare corespunzătoare. Turnul porții cu poarta de intrare pare să fi fost ridicat pe latura de E,

după înălțimea și grosimea zidurilor de 3-4 m, aici a existat o construcție lungă asemănătoare unui turn, care avea în mijloc o intrare cu un pod mobil care se ridica peste un șanț de apărare. Zidurile ar fi putut să fie dotate cu guri pentru tragere și guri pentru smoolă. Fiind construită împotriva cumanilor, cetatea a reușit să se apere cu succes. După ce s-a despărțit ordinul cavalerilor de regele Andrei al II-lea, conf. lui J.K. Schuller și Philippi, regele a ocupat cetatea cu violență în 1225 împreună cu o mulțime de călăreți și pedestri, alungându-i pe cavalerii ordinului, context în care unii cavaleri și oamenii lor au fost omorâți sau capturați. Cetatea a rămas în posesia regelui până când au distrus-o tătarii în 1241, 1285, 1345. Astfel s-a redeschis poarta de atac a inamicilor în Țara Bârsei. În cursul a 18 ani au intrat turcii de trei ori în Țara Bârsei: 1421, 1432, 1438, până când i-a învins Joza de Zoron în 1508. În 1530 Mehmed Pașa pârjolește Țara Bârsei. În 1542, domnitorul Moldovei, Petru Cercel, invadează Țara Bârsei. În 1552, domnitorul Iliș și Ștefan Vlad au atacat Țara Bârsei. („Das Burzenland Band IV” – 1929, „Die Kreuzburg und der Bosauer Pass”, von W. Horwath).

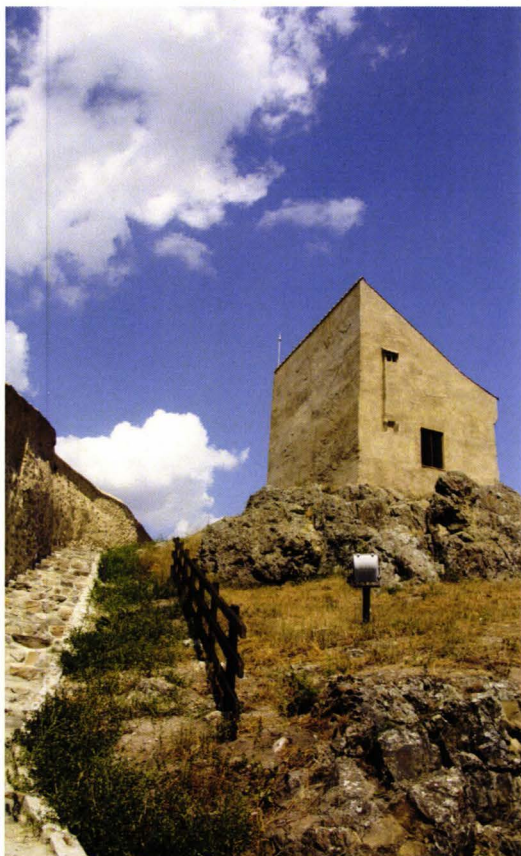

Cetatea in Pasul Tătarilor
după planul lui W. HORWATH scara 1:600 „Das Burzenland”, 1929

CETATEA RUPEA

Cetatea Rupea, sec. XIV – XVII,
monument istoric, LMI 2010, poz. 756, cod BV-II-a-A-11769
Incinta Superioară cu capelă și încăperi pentru provizii sec. XIV-XVII,
poz. 757 cod BV-II-a-A-11769.01
Incinta Mijlocie cu Turnuri, sec. XIV-XVII, poz.758 cod BV-II-a-A-11769.02
Incinta Inferioară cu turnuri, Turn de Poartă, Fântână, Anexe, sec. XIV-XVIII,
poz. 759 BV-II-a-A-11769.03

Cetate fortificată, situată pe drumul comercial Brașov-Sighișoara-Tg. Mureș, cu rol important economic, autonomie, drept de târg – 1443 și de vamă.

Cetatea a fost construită în mai multe etape – sec. XIII – XVII.
Poziție – 121 m înălțime fapt ce a jucat un rol deosebit în apărarea zonei înconjurătoare încă din sec. al XIV-lea.

Numele de Rupea vine de la cetatea antică „Ramidava”, romanii o denuceau „Rupes”.

Avarii, întâlnind această fortificație, i-au zis „Köhalm” – „dâmb de piatră”.

Cetatea are trei centuri construite în epoci diferite, numite „cetăți”.
Intrarea în „Cetatea de Sus”, cu o suprafață de 1500 m.p., se făcea pe sub Turnul Pulberăriei. Zidul de incintă susținea și o galerie de lemn. În decursul vremurilor, cele mai importante reparații s-au făcut după anul 1718.

Cetatea de Mijloc cu suprafața cea mai mare, dispunea de patru turnuri, un turn cu trei metereze și unul al scriitorilor – arhiva.

În sec. al XVII-lea a fost înălțat zidul „Cetății de Jos”, de 4-5 m înălțime, cu creneluri, turn de intrare, cu punți ridicătoare.

În 1623 a fost săpată fântâna de 41 m.

Un turn a fost destinat pentru prizonieri.

În 1790 cetatea a fost avariata.

STRUCTURA CETĂȚII MEDIEVALE RUPEA

1. Intrarea – Cetatea de Jos.
2. Locuința paznicilor.
3. Noul bastion sau Turnul Slăninei.
4. Turnul Servitorilor.
5. Fântâna.
6. Turnul Porții de Jos sau locuința paznicilor.
7. Magazia militară.
8. Camera Pulberăriei a negustorilor din Rupea.
9. Turnul pentagonal.
10. Poarta Cetății Mijlocii.
11. Turnul Ungrei.
12. Camera judeului regal.
13. Camera judeului scăunal.
14. Turnul Grebsig.
15. Capela.
16. Ușa Grebsig.
17. Proeminența zidului exterior.
18. Turnul Scriitorilor – arhiva.
19. Turnul Prizonierilor.
20. Intrarea către Cetatea de Sus – fosta poartă de sus și Turnul Pulberăriei.
21. Lucarnă de turn.
22. Camera de scaun.
23. Intrarea spre cele trei căsuțe.
24. Camera nouă sau de Sus.

Cetatea de Jos – suprafață de 1547 mp. – sec. al XVII-lea.
 Cetatea de Mijloc – suprafață de 5180 mp. – sec. al XV-lea
 (construcție fortificată datorată pericolului turcesc).
 Cetatea de Sus – suprafață de 4028 mp. – sec. XI – XII.
 Total suprafață – 10.755 mp.
 (Heinrich Müller – *Die Repser Burg*, Sibiu, 1900).

CETATEA RUPEA – sistem fortificat defensiv.

Inițial cetatea Rupea a fost cetate regală sau nobiliară, apoi a devenit cetate țărănească.

Defalcarea etapelor constructive este destul de complicat de surprins. Cetatea de Sus cu un plan aproximativ triunghiular și colțurile rotunjite are o încăpere centrală ce ar putea fi luată în considerare pentru un fost donjon, iar Turnul Pulberăriei ar fi putut fi un vechi turn de poartă. (A. A. Rusu. „Castelarea Carpatică”)

„Târgurile s-au dezvoltat în jurul cetăților, datorită drumurilor comerciale, din nevoia satisfacerii intereselor economice locale și a satelor învecinate”;

„În ținutul dintre Târnava Mare și Oltul Superior, târgurile cu importanță economică deosebită și politico-administrativă erau târgurile libere – Cincșor (oppidum Kyssenk – 1434) și Rupea (oppidum Kwhelm – 1443)”;

„Rupea a devenit târg datorită funcțiunilor sale politico-administrative: centru de district românesc, de Scaun săsesc și secuiesc”; „Târgul era un sat mare, dezvoltat demografic, cu un număr mare de gospodării și concentrație aglomerată de sate în jur.”

„Valea Târnavelor și Scaunul Rupea erau regiuni de deal și coline acoperite cu păduri în proporție mai mică decât celelalte zone.

Gravură după Orban Balazs, 1868

Erau renumite pentru vii și vinuri, în pomi fructiferi (meri, peri, pruni, cireși, vișini, caiși, nuci), holdele de mei, grâu, orz, secară, ovăz, cânepă și in, pășuni, vânat, fânețuri pe coaste, animale, sare, apă termală, pescuit, lemnărit, albinărit”.

În sec. al XVIII-lea la Rupea se producea mult bumbac, motiv pentru care aici se ținea în lunile martie și iulie târgul firelor de bumbac. Se cultivau „roșu” sau „rubia tinctorum” cu care se vopseau în roșu firele de bumbac, plantă necesară vopsitorilor. În Jibert și Cața se producea pânză de bună calitate. În 1773 un ordin aulic stabilea la Rupea, la două zile după Rusalii,

târgul de in, cânepă și fire, iar la Cincu, la 15 aprilie. În 1769 se menționează la Rupea și Cincu, semănatul cânepii și aprovizionarea breslei funarilor din Brașov cu această marfă. În 1730, fire toarse și pânză din Cincu și Rupea se cumpărau de meșterii breslași brașoveni. În 1780, perpetarii brașoveni aveau târg la Rupea. În 1811, Rupea apare menționată ca unul din grânarele Brașovului. Meseriile erau organizate în bresle. Pe unul din documentele breslașe din 1783 apare scris: „Nu este nimic mai frumos pe lume decât dacă ții o prietenie bună”. (H. Müller, *op. cit.*; St. Iosif *op. cit.*; G.D. Teutsch, *op. cit.*)

RUPEA ÎN EPOCA EVULUI MEDIU (istorie evenimentială)

Menționată documentar în 1337, Rupea sau Kohalmul a fost populat de coloniștii sași din a doua jumătate a sec. al XII-lea. Cetatea a început să fie refăcută de sași din sec. al XIII-lea.

Heinrich Müller afirmă în „*Die Repser Burg*”: după invazia mongolă din 1241-1242 pe Valea Oltului și a Târnavei s-a întărit stânca – cetate de către locuitorii Rupei după 1285 pentru refugiu.

Întărirea cetății s-a datorat și luptelor interne dintre fiii regilor maghiari Bela III și Bela IV cât și conflictelor pentru coroană din timpul regelui Andrei al II-lea (1291-1301). Devenit rege al Ungariei, Carol Robert de Anjou s-a sprijinit pe cetate. El l-a numit voievod pe Thomas, împotriva voinței sașilor.

– 1317-1321, răscoala nobilimii maghiare conduse de fostul palatin Jacob Kopasz.

– 1324 – răzvrătirea populației săsești conduse de greavul Henning din Petrești împotriva voievodului Transilvaniei, Toma de Szécsény, pentru apărarea autonomiei. Regele Carol Robert a venit în Transilvania pentru a impulsiona nobilimea să se organizeze în corpuri de armată sub conducerea voievodului Thomas și ajutați de cumanii trimiși de regele Ungariei au cucerit în 1324 cetatea Rupea, înăbușind răzvrătirea, înfrângând armata lui Henning și ucigându-l pe acesta.

– 100 de ani cetatea a fost în mâinile castelanilor regali.

– (1420-1421) – campania turcilor, turcii au ajuns pe V. Oltului până la Cârța și au prădat Țara Bârsei și alte zone învecinate. Locuitorii Rupei s-au retras în cetate până au trecut turcii.

1432 – Vlad Dracul sau Drăculea (1431-1446) a pustiiit Scaunul Cohalmului ducând cu el mulți oameni în sclavie, dar nu a putut cucerii cetatea.

– După bătălia de la Mohács, rupeii au fost supuși ai regelui Ferdinand de Austria.

– În timpul conflictului dintre Ferdinand de Austria și Ioan Zápolya, sprijinit de turci și după victoria din 1529, Zápolya a fost recunoscut voievod al Transilvaniei de către locuitorii Scaunului Rupea și astfel s-au salvat.

– Armata lui Sigismund Bathory a fost găzduită și întreținută la Rupea, de unde au primit și bani.

– 1601 – N. Csáky a fost la Rupea cu armata și a primit 225 guldeni pentru întreținerea armatei și drept omagiu a primit două pahare de argint în valoare de 42 de guldeni.

– Cu ocazia venirii gen. Basta, la Rupea a fost încartiruită și armata de mercenari valoni, mușchetari, olandezi, săceleni etc., au venit și comisarii împăratului și căpitanul de Făgăraș, toți au fost plătiți cu guldeni de aur.

– Biserica din Rupea a trimis o cană de argint în valoare de 40 de guldeni împăratului la Praga, ca semn de adeziune și

recunoaștere.

– Generalul Basta a primit din partea rupenilor un armăsar de 45 de guldeni.

– În timpul lui Gabriel Bathory (1608-1613) au continuat înarmările în cetatea Rupea. Astfel s-a cumpărat un cort mare de 47 de guldeni, au fost reparate puștile, lemnăria, iar judele regal împreună cu armata au luat 157 de guldeni pentru mâncare și soldă pentru că G. Bathory a atacat în 1611, Țara Românească și pe domnitorul Radu Șerban.

– Judele regal pentru a intra în grațiile principelui Transilvaniei, G. Bathory i-a oferit un pahar de argint de 89 de guldeni.

– 27 iunie – 7 iulie 1611 – G. Bathory, principele Transilvaniei a fost învins de armata lui Radu Șerban, domnul Ț. Românești, lângă Brașov. Principele G. Bathory s-a refugiat în cetatea Rupea, de unde i s-a înlesnit fuga cu o caleașcă trasă de 6 cai, la Sibiu, de către judecătorul regesc al cetății.

– 1657-1658 – Lângă Rupea poposesc trupele voievodului Ștefan al Moldovei, acestea au intrat în piața centrală.

– 22 iulie și 20 noiembrie 1658 – tătarii au năvălit în Cohalm. Un protocol al senatului local (cons. comunal) arată că au intrat tătarii în oraș cu 150 de oameni până lângă cetate, pe care n-au putut să o cucerească. Celebrul călător turc, Evlia Celebi (1611-1684?) menționează că armata turcilor se afla în preajma Rupei în 1661-1662 pentru a strânge birul padișahului (ei au primit două sute pungi). Armata condusă de Ali pașa apoi de Ibrahim pașa și de Küçük Mehmed pașa era în apropierea Rupei, alături era și craiul Ardealului, ostași din Țara Românească și Moldova. – Armata turcă se afla sub cetatea Rupea „unde conăceam”.

– Ali pașa dă ordin lui Ismail pașa să strângă cortul și calabălăcul de sub cetatea Rupea și să pornească cu armata spre Buda, împotriva împăratului Austriei, care prădase Buda, încălcând tratatul de pace. 40.000 de tătarii au plecat de la Rupea și trec râul Tisa spre Austria. Serdarul Küçük Mehmed pașa cu 80.000 de rumeloși și anatolieni rămân la Rupea pentru sprijinirea lui Mihai Apafi și strângerea birului cuvenit. Banii pentru padișah și alte avuții ale vizirilor sunt depuse în cetatea Rupea, însărcinând pentru paza ușii pe Kasim-Mehmed pașa, pe Catalbaș pașa și pe Piri Hasan pașa.

„Cetatea Rupea – spune Evlia Celebi – și aceasta e o cetate a sașilor de sub ascultarea craiilor Ardealului.” „Dar cetatea fiind ocupată cu binișorul, toată oastea a intrat în corturi, lângă cetate, iar oștenii s-au dus să viziteze cetatea, căci această cetate, fiind foarte puternică și faimoasă, este cheia părților ardelenene. Este o cetate plăcută, bogată, frumoasă, așezată pe locul unde se întâlnesc hotarele celor trei vilaieturi: al sașilor, al Ardealului și al Secuilor. Este o cetate mare, de

formă rotundă, clădită din cărămidă și așezată pe o colină înaltă dintre două gârle, stând acolo ca o lebădă albă. Are o poartă și 7 biserici, fără întărituri anexe. Are multe arme de luptă, și e o trecătoare mare cu două rânduri de ziduri. Orașul se află într-un loc înverzit și are vii și grădini în partea de apus a cetății. Acolo se găsesc 20 de biserici zidite din piatră, fiecare din ele semănând cu o cetate (probabil se referă la panorama văzută de sus din cetate, cu bisericile țărănești săsești fortificate și cu turnurile de observație, din zonă). Are trei băi, 10 locuințe pentru preoți, 2000 de dughene. După obiceiul meșterilor din alte părți și aici mărfurile le vând femeile și fetele. Orașul e înconjurat cu un zid de cetate foarte puternic, dintr-un singur rând, având 3 porți, 8 bastioane și un șanț lung umplut până sus cu apă, iar în jurul șanțului se afla un zid puternic cu palisade. Dat fiind că aici se produc foarte mulți struguri, vinul e recunoscut și vestit. De asemenea, băuturile ca: rachiul, braga, berea sunt multe „siretlicuri”. Adevărul este că cetatea aceasta nu văzuse încă oaste otomană, nu suferise de pe urma lăcomiei tătarilor și nimeni dintre aceștia nu fusese târât în sabie, deoarece fiind așezată în loc prăpăstios, era cu neputință de ocupat. Locuitorii acestei cetăți erau așa de naivi și de neștiutori, încât mulți copii și tineri au murit de spaimă numai la vederea măreției oastei islamice. Nimeni dintre ostașii noștri n-au făcut pagubă în viile și grădinile lor. De aceea ei au primit oastea prietenește și au cinstit-o cu vin. Populația e foarte bogată, iar belșugul nici nu poate fi descris. De aceea, serdarul s-a stabilit în acest oraș, în siguranță. Oastea a rămas 10 zile sub cetatea Rupea și după ce a primit 1060 de pungi cu bani pentru birul padișahului, marele serdar a pornit de acolo. Toate satele de aici fiind în siguranță și pace, oamenii se îndeletniceau cu repararea locuințelor lor. (Călători Străini despre Țările Române, Vol. VI, p. 598, 600, 602, 603, 604-606).

– 1700 – Ulanii imperiali au ocupat cetatea Rupea. Generalul Pökri, comandantul general al Ardealului a fost la Cohalm după înfrângerea turcilor la Viena. Trupele sale de kuruși au poposit la Cohalm mai multă vreme. Sașii și-au manifestat recunoștința, dându-i generalului de anul nou suma de 266 fl.

– 1716 – Ciurma bântuie în Ardeal până în Țara Bârsei, de aici a fost adusă în Cohalm. Locuitorii s-au refugiat în cetate unde molima nu s-a mai întins. Între 1 aprilie 1710 și 1 ianuarie 1720 ciurma a răpus 622 de oameni.

G.D. Teutsch, *Geschichte der Siebenbürger Sachsen*, 2, Vol. II; p. 276, 277; V. Șt. Iosif, *Banca Cetatea – Schiță monografică*, Rupea, 1925; Heinrich Müller, *Die Repser Burg*, Sibiu, 1900 și *Stühle und Distrikte als Unterteilungen der Siebenbürgisch Deutschen Nationsuniversität (1146-1876)*, Sibiu, 1941.

CASTELUL FORTIFICAT SÜKÖSD BETHLEN – RACȘ

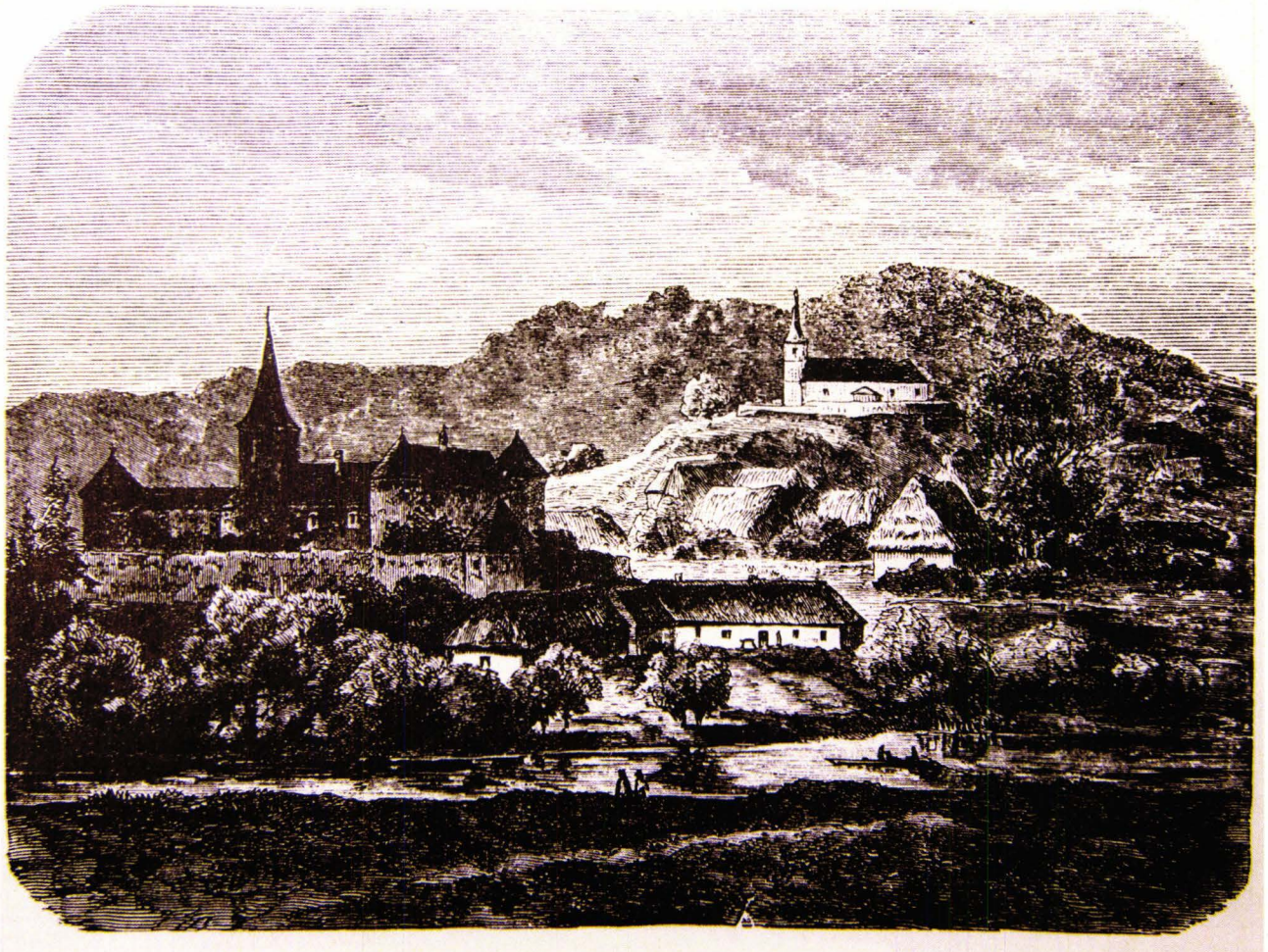
COD LMI BV-II-a-A-11754

Blazonul heraldic al comitelui Sámuel Bethlen

Potrivit inscripției de pe bastionul sud-vestic, cetatea a fost ridicată de Sükösd György, moșier și comandant al trupelor principelui Bethlen Gábor. Inscripția în stare fragmentară, în limba latină: „*Soli Deo Gloria extrui fecit ex fundamento Georgius Sükösd A.D. 1624.9. Maj.*”

Cetatea a fost construită pe locul unei mănăstiri, folosind ca material piatră de bazalt, șisturi extrase din Valea Capelei, Lunca de Jos, Harghita, tuf vulcanic. Edificiul a fost realizat în stil renascentist, având un plan de pătrat neregulat, fortificat cu bastioane conice, rotunde, joase, acoperite. Acest tip de cetate este de tip vauban și are multiple similitudini în Transilvania (Făgăraș, Iernut etc.) și Ungaria. Cele patru bastioane sunt unite de un zid în N cu h: 8 m și l: 1 m, în celelalte trei părți sunt unite de clădiri. O galerie de straje din lemn încercuia perimetrul fortificația la interior având rol de apărare cu acces la utilizarea crenelurilor și a nărilor de smolă. Azi se mai văd doar urmele acestora. În partea sudică, deasupra intrării, Sámuel Bethlen a construit în 1700 un turn pe care este aplicată o emblemă heraldică cu însemnele nobiliare ale familiei și inscripția: „*Comes Sámuel de Bethlen comes Comitatus de Küküllö ac Sedis Siculiealis Marus Capitaneus Vitrobique Supremus 1700*”. (Contele B.S., administrator al comitatului Târnava Mică și căpitan al scaunului secuiesc al Mureșului 1700). Turnul cetății este asemănător turnului bisericii reformate din sec. al XVIII-lea. Stilul său este diferit de al restului cetății, în interiorul său era montat un clopot și un ceas, iar pe exterior se găsea un cadran solar cu limbă de fier. După moartea lui Sükösd György în 1631 (al cărui mormânt este făcut în 1623 de către pietrarul clujean Péter Diószegi), castelul este preluat de Peter Budai, om politic și perceptor, cu legături politice și diplomatice cu voievozii din Țara Românească și Moldova, care primește proprietatea ca donație din partea principelui Barcsai Ákos în 1660. În 1694 cetatea ajunge în posesia lui Bethlen Sámuel (1663-1708), care începe noi lucrări de construcție. Zidurile de apărare și bastioanele sunt înălțate. Sala Cavalerilor din aripa estică este decorată cu basoreliefuri baroce. Astăzi sala nu mai există. În 1917/1918 au fost demarate lucrări de renovare care au fost oprite din cauza conjuncturii nefavorabile. Au fost reabilitate turnul și bastionul sud-estic. La Budapesta se găsește fotografia document a sălii cavalerilor cu decorațiunile. Sala și bastionul de N-E au fost demolate la sfârșitul anului 1918. În timpul renovării a fost descoperită o scândură din dușumea cu anul 1464 care probabil a aparținut mănăstirii. Un document care inventariază și descrie structura camerelor castelului este din anul 1698 (urbarium) și ultimul inventar din 1765 oferă informații despre așezarea și dimensiunile încăperilor. La o distanță de 2 m cetatea era

Gravură după Orban Balazs, 1868

împrejmuită cu un șanț adânc, ce putea fi umplut cu apă la nevoie. Pe partea exterioară a șanțului un val de pământ împrejmuia cetatea. Lățimea șanțului era de 20-22 m. În partea de S la o distanță de cca. 20 m de șanț se afla un zid

de piatră, cu bastioane cu șase colțuri de dimensiuni mici, la cele două extremități. Un bastion este locuință la nr. 95. A fost cameră de pază și locuință pentru birjari. Urmele șanțului se mai găsesc doar pe partea sudică și estică a

Consolă din turn

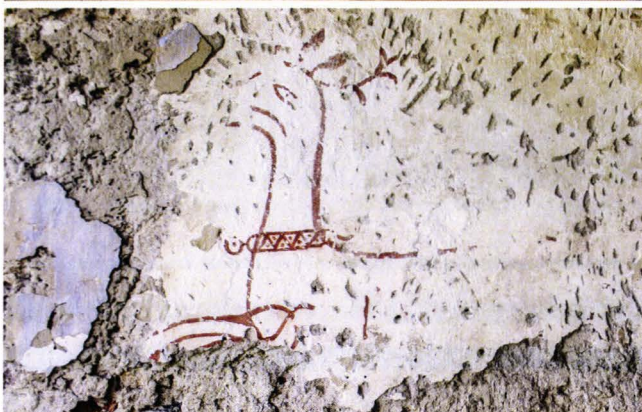
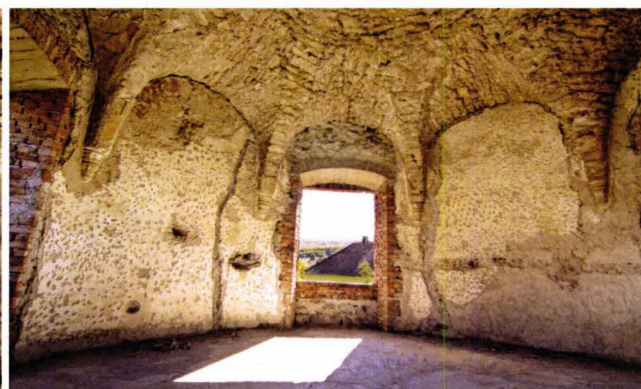
Gură de tragere

Coșul bucătăriei

cetății unde se mai văd ruinele zidului exterior pe o lungime de cca. 20 m. Deasupra șanțului, în fața intrării de sub turn era un pod iar pe partea interioară a acestuia o poartă mare, mobilă, ce se ridica cu ajutorul unor lanțuri groase, poarta având o ușă. Continuitatea podului era întreruptă de o trapă lată care pe margini putea fi atașată porții. În curtea interioară exista o poartă ce putea fi manevrată cu ajutorul unor scripeți, în spatele acesteia aflându-se în 1698 patru tunuri și o muschetă. Apărarea cetății era asigurată de arsenal: 6 tunuri, 14 mușchete, 13 flinte, o pușcă de ienicer turc, 8 carabine, 6 lănci, 16 săbii, 2 puști Tersenyi, un coif, o sulită și praf de pușcă. Cetatea își pierde rolul strategic la începutul sec. al XVIII-lea, când contele Bethlen Imre

se mută aici cu familia. Cel care a construit cetatea nu a locuit aici, Sükösd György murind în 1631 nu a terminat-o. În cetate a existat o țesătorie, brutărie, bucătărie, hambare, crame, magazii, depozite, iar sub turn o temniță. În 1704 cetatea a ajuns în mâinile curuților care pricinuiesc mari daune contelui german. Cetatea a slujit ca apărare împotriva răscoalelor iobagilor, în 1661 și 1686 împotriva invaziilor tătarilor și hoșilor ce prădau aceste ținuturi. (Informații din Monografia satului Rakos – *„Alsórákos falumonográfiája... elaborată de preotul reformat dr. Imre Barna (1908-1982) în 1970 și Ildikó Hegyessy). (Orbán Balázs – „A Székelyföld Leirása” (Descrierea Ținutului Secuiesc), Pest, 1868)*

CETATEA JIMBOR

(SOMMERBURG), sec. al XIII-lea

monument istoric, LMI/2010 poz. 677, cod. BV-II-a-A-11724

Cetatea: Satul Jimbor se află la E de Rupea. Cetatea este amplasată pe dealul Jimborului, spre N. „Vârful acestui munte este înfrumusețat de ruinele unei vechi cetăți germane. În vremurile de demult cetatea era împrejmuită de un zid de apărare dublu și de un șanț, a căror existență o dovedesc ruinele unui zid de piatră. Cetatea a fost destul de puternică pentru a oferi adăpost în timpul invaziei tătare din anii 1421-1422”. (Lit.: Orbán Balázs – „A Székelyföld Leirása” (Descrierea Ținutului Secuiesc), Pest, 1868)

Era o cetate de refugiu pentru comunitatea sătească în vremuri de restriște. Cetatea este formată dintr-un zid de împrejmuire de forma unui patruleter neregulat cu o clădire a porții, un bastion și un turn înalt cu patru colțuri. Cetatea a fost cercetată foarte puțin și nu se cunosc date istorice și arhitecturale privitoare la destinul istoric al acestei mari și frumoase fortificații în acest spațiu geografic.

ISTORIC

1385-1553 – În însemnările Frației „Kalandsbruderschaft” (petrecăreți?) din capitolul „Kisder” este menționată cetatea Jimborului și numele preoților.

1418 – Este menționat Johannes de Sombor.

1453 – Este menționat Martino Hwzel din Jimbor la o adunare a celor șapte scaune a provinciei Sibiului.

1500 – În cetatea Jimbor locuiau 38 de gospodari, 3 păstori, 1 preot, 5 săraci. Există o școală și o moară.

1502 – Kaspar Sykösđ, fratele magistratului regal de la Rupea, ocupă cu violență o parte a cetății Jimbor și aduce coloniști.

1506 – Regele ordonă voievodului să decidă asupra conflictului dintre rupeni și Kaspar Sykösđ.

Gravură după Orban Balazs, 1868

1532 – În cetate locuiau 15 gospodari.

1581 – În sat locuiau majoritar sași și supuși maghiari (coloniști). Sașii au un preot, ungurii un pastor. Satul era condus de un „Hann” săsesc.

1636 – Magistratul regal din Rupea, Zacharias Filkenius, zis Weyrauch, primește de la principe pentru toată viața un procent mic din cetatea Jimbor.

1640 – Comunitatea era formată din 77 de gospodari.

1652 – În cetate locuiau 76 de familii.

1653 – În sat locuiau 76 de gospodari, 22 de coloniști și 5 văduve.

1663 – Soldații voievodului Moldovei, Bogdan, atacă și pradă satul, iar locuitorii se adăpostesc în cetate.

1705 – Incendiu.

1779 – Comunitatea bisericească a sașilor aproape s-a stins.

1784 – Construirea noii biserici evanghelice.

1813 – Se constată că cetatea Jimbor este un sat unguresc cu un preot evanghelic și o fortăreață în stare de ruină, care „a fost cândva o locație săsească”.

1871 – Granița dintre proprietatea asupra pământului nobilimii și cel regal trece chiar prin mijlocul localității.

(Extras din H. Fabini, „Atlas der siebenbürgisch-sächsischen Kirchenburgen und Dorfkirchen” Band I / 2002).

CASTELUL KALNOKY – HOGHIZ

Cod LMI BV-II-m-B-11716.

Pe partea stângă a Oltului se află localitatea Hoghiz, unde au fost găsite vestigii arheologice ale unei așezări datând din vremea Imperiului Roman. Podul peste Olt care lega așezarea Hoghiz de Ungra se numea Ponte Vetere sau Ponte Vetus, ce se găsea la 9 mile romane distanță de pretoriu. „Încă se mai văd ruinele unui castru roman. Castrul este situat pe malul stâng al Oltului, ridicându-se deasupra podului. Are forma unui pătrat alungit de aproximativ 250 de pași, celelalte două părți măsurând aproximativ 200 de pași. Săpăturile au scos la iveală ruinele unui zid ce apăra cetatea. Acest castru avea câte o intrare pe fiecare din cele patru părți”. Aici a existat o colonie romană cu o fortificație castrum care purta numele de Acvuvarum Vivarum. În 1312 satul Hoghiz, numit și Calida Acvua era donat de Lajos Dobka. El aparținea Cetății Făgărașului. În timpul lui Rakoczy György I., Hoghiz aparținea lui Sükösd György, împreună cu Castelul de la Racoș. După moartea unicului fiu a lui Sükösd György, Hoghiz și Ungra ajung în proprietatea principelui Apaffi, care în 1667 le dăruiește lui Tamás Nagy, prin moștenire, acestea ajungând pe rând în proprietatea familiilor Bethlem, Haller și mai târziu Kálnoky. Hoghizul este așezat într-o vale îngustă, ce se înalță ușor în partea stângă, formând un platou unde se află un așezământ pitoresc alcătuit din două conace. Castelul Haller „cu aerul său învechit, cu zidurile sale înalte ce stau să se prăbușească, cu bastionul său deasupra porții. Se spune că acest castel a fost construit din ruinele unei mănăstiri și biserici ce au aparținut cavalerilor cruciați. Documentele ce datează din 1186, 1298, respectiv 1311 atestă existența unei mănăstiri închinată Sfintei Treimi ce a existat la Hoghiz, în 1298 regele Andrei al II-lea al Ungariei, dăruind aceste pământuri cavalerilor cruciați. În acest castel a trăit contesa Bethlen Kata, la începutul sec. al XVIII-lea”. „Cronica spune că pietre și cărămizi din ruinele cetăților romane au fost folosite la construirea bisericilor de la Hoghiz și Ungra, precum și a caselor din aceste sate...

O scrisoare a unui pastor din Hoghiz de la 1776 pomenește de una din pietrele cioplite ce au fost purtate de la locul unde se ridica cetatea, piatră ce avea inscripția: „DOM...EXA...RKTA...FUS-C.” Se pare că aceasta ar mai exista și azi în curtea castelului Kálnoky dar literele sunt parțial șterse”.(Lit.: Orbán Balázs – *A Székelyföld Leirása* (Descrierea Ținutului Secuiesc), Pest, 1868)

Gravură după Orban Balazs, 1868

Numele satului apare în anele papale din 1235, ca fiind un sat catolic, în urma reformei bisericii au devenit unitarieni. În 1722 Bethlen Kata, sora principelui Bethlen Gabor s-a mutat la Hoghiz și satul a devenit calvinist. Ea a construit în 1749 biserica reformată. A fost un important om de cultură și un mare iubitor al literaturii. Din păcate colecția ei de cărți donată colegiului din Aiud a fost distrusă în 1849. Kata este considerată prima doctoriță a Ardealului. A sprijinit școlile, a fost printre cei care pentru prima dată au luptat pentru școlarizarea fetelor. În castelul ei au fost educate 30 de fete pe serie. A donat foarte multe lucruri brodate și obiecte de orfevrărie liturgică din argint aurit, gravate cu frumoase inscripții, atribuite donatorului Bethlen Kata, bisericilor reformate din Ardeal (Odorheiu Secuiesc și

CASTELUL HALLER – HOGHIZ

Cod LMI BV-II-B-11717.

Cristurul Secuiesc). A murit în 1759.

Castelul Haller cu un parc frumos, în care a locuit și Bethlen Kata, a fost construit în 1553.

Descriere: Fațadă neoclasicistă de la sfârșitul sec. al XIX-lea, pivnițe cu bolți semicilindrice din cărămidă cu răsuflători, șarpantă lemn și învelitoare țiglă ceramică. Funcția inițială a fost de reședință nobiliară rurală de tip curiae. În prezent imobilul adăpostește o școală. Un parc întins, cu arbori seculari înconjoară castelul. În interior, la parter este o sală mare dreptunghiulară (clasă de cursuri), iar în stânga sunt două încăperi mici cu bolți medievale, cu penetrații (cancelarie și bibliotecă). Sus, la etaj, lângă ușa podului este o încăpere mică boltită. În această locație nobiliară a trăit principesa Bethlen Kata, un personaj deosebit de instruit, a cărui cultură i-a permis să dezvolte un program propriu, generos și curajos pentru acea epocă a sec. al XVIII-lea, o școală pentru 30 de copii, ocupându-se personal de educația și instrucția lor. (Lit.: Orbán Balázs – *A Székelyföld Leirása* (Descrierea Ținutului Secuiesc), Pest, 1868)

CASTELUL GUTHMAN VALENTA – HOGHIZ

Cod LMI BV-II-m-B-11718.

Nu se cunosc date istorice despre el. Castelul a avut forma și funcțiunile unui conac rezidențial nobiliar de țară. Construcția este situată pe o colină, domeniu cu livadă, cu vedere panoramică asupra localității, în vecinătatea castelului Haller și Kalnoky. Planul imobilului este în formă de „L” cu o curte interioară. Fațada principală este dispusă spre N iar cea secundară spre E. Cele două corpuri sunt unite la colț de un turn fațetat hexagonal. Accesul în clădire se face printr-un gol pe latura de N, pe o scară, pe latura de E, pe sub un pridvor și din curtea interioară. Construcția este abandonată și lipsită de tâmplăria ferestrelor și ușilor.

Subsolul prezintă pivnițe cu volume generoase, cu bolți descărcate pe arce masive din cărămidă pe toate laturile și sub turn. Răsuflători ample dirijează aerul și lumina în spațiile întunecate. Încăperile principale de la parter sunt mari, luminoase și cu plafonduri de stuf. Șarpantă lemn cu învelitoare țiglă ceramică. Latura de E are un pridvor din piatră și lemn. Zidăria este făcută din piatră și cărămidă. Turnul și pivnițele sunt probabil construite în sec. al XVII-lea. Ulterior, construcția s-a dezvoltat în sec. al XVIII-lea și al XIX-lea.

CETATEA FĂGĂRAȘ

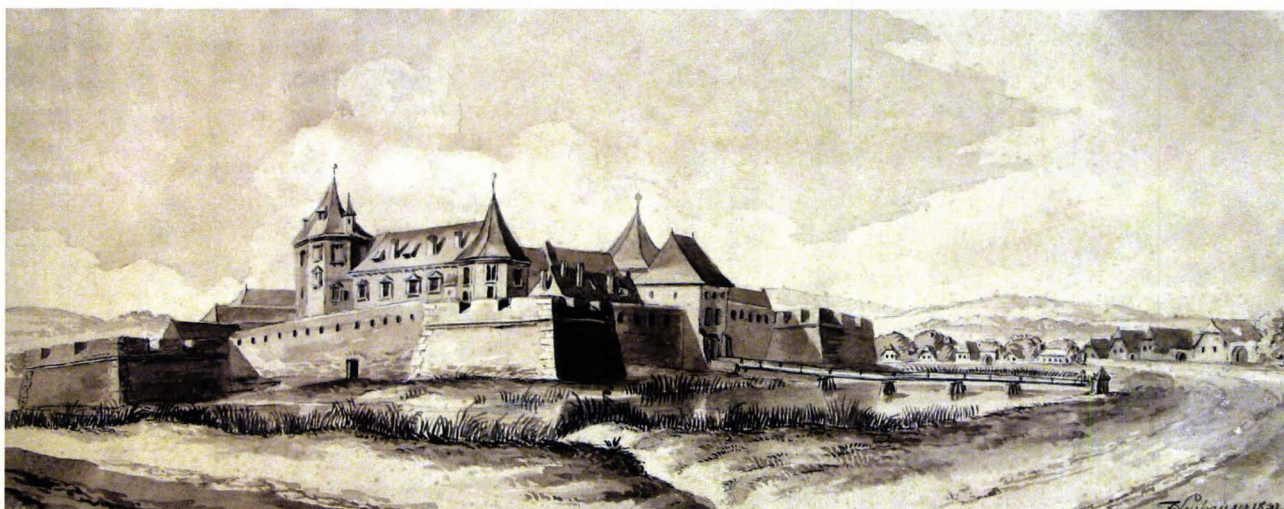
Monument istoric cu valoare națională și universală.

Folosință originară: cetate militară și castel princiar.

LMI. cod: Bv-II-a-A-11687 – Ansamblu sec. XIV-XVIII. Bv-II-a-A-11687.01 – castelul cu turnurile de colț și curte interioară. Bv-II-a-A-11687.02 – incintă bastionară exterioară cu turnul de poartă și clădirile anexe. Bv-II-a-A-11687.03 – șanț cu apă.

Datare: sec. XIV-XVIII. 1291 – prima atestare documentară a domeniului cetății.

Proprietar: Primăria Făgăraș. Folosință actuală: Muzeul Țării Făgărașului „Valeriu Literat”, spații muzeale, depozite, bibliotecă etc. Folosință anterioară: închisoare.

Peisaj Cetatea Făgăraș, 1832 - autor Franz Neuhauser (1763-1836) - Colecția Muzeului Național Brukenthal

ISTORIE SELECTIVĂ

Datare: sec. XIV-XVIII.

1291 – prima atestare documentară a domeniului cetății.

Între 1364-1462, Țara Făgărașului a fost stăpânită de o serie de domnitori ai Țării Românești. În 1462 Matei Corvin a trecut districtul Făgăraș sub stăpânire maghiară. În 1467 Dieta Transilvaniei a hotărât ca Făgărașul să fie atribuit domnitorilor munteni și moldoveni ca loc de refugiu. În 1469 Matei Corvin dăruiește Universității Săsești, Făgărașul ca despăgubire, până în 1503. După înfrângerea de la Mohács, Ștefan Mailat-voievod al Transilvaniei transformă cetatea militară de apărare în castel princiar fortificat între anii 1528-1541, construind aripa de sud a castelului. Barbacana este inclusă în zidul de est și transformată în Turnul Porții decorat cu blazoanele heraldice ale familiei princiare. În a doua jumătate a sec. al XVI-lea principele Transilvaniei Ștefan Bathori construiește ultimul nivel al aripei de sud și al doilea nivel al aripei vestice. Mihai Viteazul a luat în posesie cetatea pe care o stăpânește până în 1601.

Principele Transilvaniei Gabriel Bethlen (1613-1629) realizează un amplu program edilitar în cetate construind

nivelul al II-lea al aripei de vest cu loggii deschise și arcuri descărcate pe pile de zidărie. În colțurile cetății se construiesc patru bastioane-cazematate în stil italian, trei „cu urechi” și unul în formă de „pană”. Principele Transilvaniei Gheorghe Rákóczy I (1631-1648) continuă lucrările la fortificațiile exterioare dublând zidurile pe latura de nord și est, clădirea corpului de gardă. Șanțul de apărare din jurul cetății este lărgit și umplut cu apă din Olt, amplificând capacitatea de apărare a cetății. Principele Transilvaniei Gheorghe Rákóczy al II-lea, în a doua jumătate a sec. al XVII-lea, face o serie de amenajări la capela și construiește corpurile de gardă. Principele Transilvaniei Mihai Apafy I – 1662 stăpânește cetatea care rămâne în proprietatea soției sale Ana Bornemisza până în 1688. Datorită importanței arătate de principii Transilvaniei cetății, aceasta devine în sec. al XVII-lea centru politico-administrativ al domeniului Făgărașului și reședință princiară. În 1696 Cetatea devine proprietatea coroanei habsburgice. Între anii 1738-1765 ea a fost locuită de cancelarul Gabriel Bethlen. După 1918 cetatea intră în proprietatea Statului român și primește funcții de garnizoană militară și apoi de închisoare până în 1968.

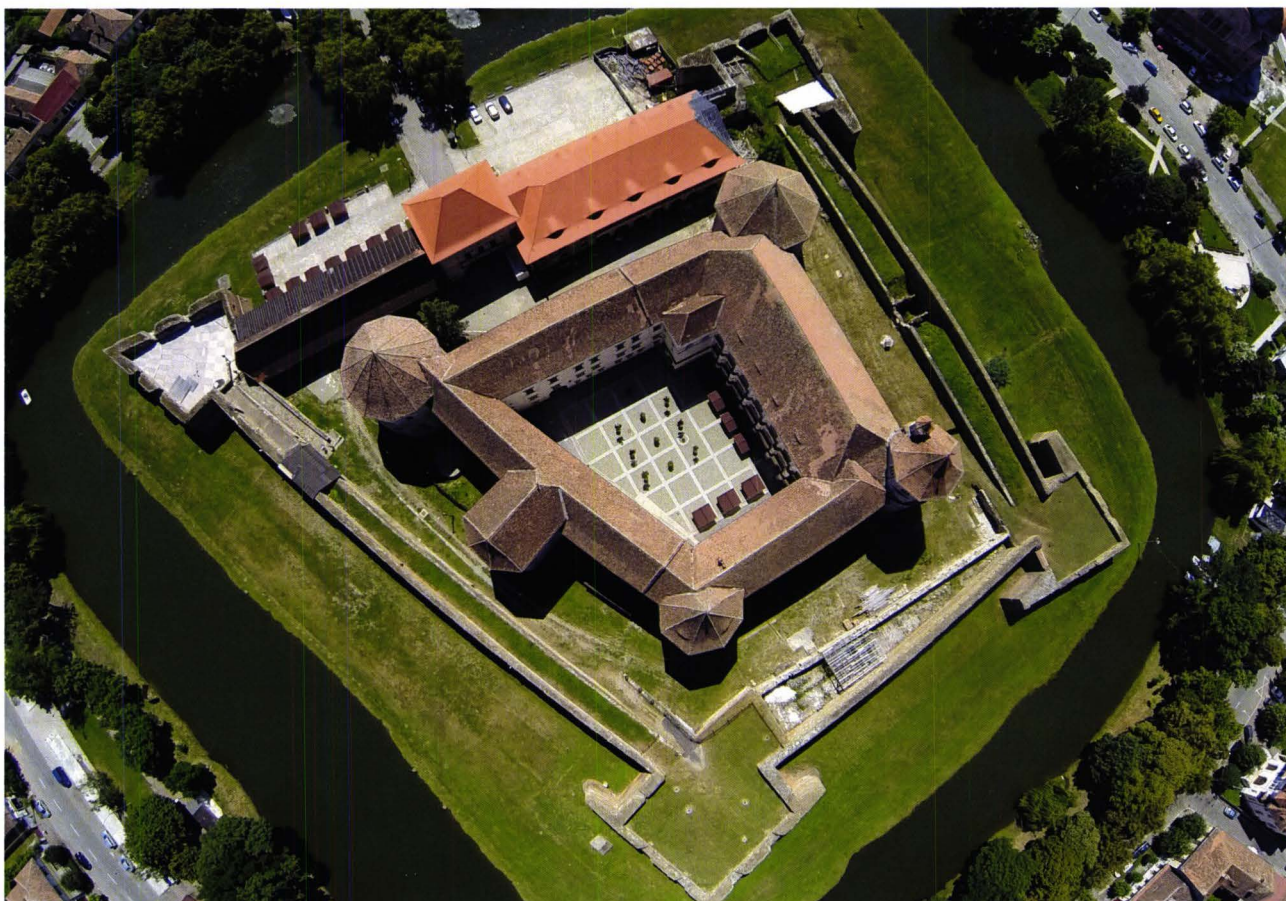
STRUCTURA CETĂȚII

Cetatea Făgăraș a fost precedată de o fortificație prefeudală din lemn, înconjurată de șanț și val de pământ, atestată arheologic în sec. al XII-lea, dovedind o așezare politico-militară administrativă voievodală timpurie. Fortificația a fost distrusă la mijlocul sec. al XIII-lea, în urma unui incendiu puternic după cum atestă vestigiile arheologice rezultate din săpături. În sec. al XV-lea cetatea era edificată din piatră și cărămidă, cu o incintă patrulateră și patru turnuri bastionare la colțuri și un turn de avanpost de tip barbacană pe latura de E având funcții defensive. De la începutul sec. al XVIII-lea, cetatea include caracteristicile structurilor arhitecturale militare tip vauban.

(Marchiz de Vauban (1633-1707), inginer de construcții strategico-militare, rămas în istoria militară universală datorită invențiilor și inovațiilor constructive tip vauban: construcții de incintă din cărămidă, bastioane tip pană amplasate la colțuri pentru a evita unghiurile moarte și șanțuri perimetrice care înconjurau incintele fortificate).

(Lit: C-tin. Băjenaru, *Țara Făgărașului în timpul stăpânirii austriece (1691-1867)*/2013. Consultare Proiect reabilitare cetate, Obligațiile de Folosință ale Monumentului, 2008. *Ghidul muzeului*).

CASTELUL BRUKENTHAL – SÂMBĂTA DE JOS

Ansamblul Castelului Brukenthal, administrat din anul 2002 de Regia Națională a Pădurilor – Romsilva, Direcția Silvică Brașov – Herghelea de cai Lipițani, Sâmbăta de Jos, comuna Voila județul Brașov, este înscris în LMI 2010:

poz.817 cod BV-II-a-A-11810 – ansamblul sec. XVIII-XIX

poz.818 cod BV-II-a-A-11810.01 – castelul Brukenthal 1750

poz.819 cod BV-II-a-A-11810.02 – anexe sec. XVIII-XIX

poz.820 cod BV-II-a-A-11810.03 – parc sec. XVIII-XIX

poz.821 cod BV-II-a-A-11810.04 – poartă sec. al XVIII-lea

Clădirea a suferit în timp degradări progresive, avarii importante, până la colapsul ansamblurilor structurale: șarpanta din lemn a corpului central și planșeele din lemn intermediare s-au prăbușit în data de 7.03.2013, antrenând și alte componente constructive până la compromiterea întregului ansamblu arhitectural.

Castelul este o clădire monumentală, construit de Jozef von Brukenthal, în stil baroc între anii 1750-1760, având un regim de înălțime subsol, parter și etaj, șarpantă lemn, învelitoare țiglă ceramică. Are o planimetrie simetrică cu un nucleu central cu trei nivele și acoperiș în pantă ruptă în stil baroc, flancat de două aripi alungite. Structura de rezistență a construcției este alcătuită din fundații continue și elevații sub zidurile portante din piatră. Zidurile portante longitudinale și transversale de contur sunt de cărămidă plină cu o grosime de cca. 120 cm. Sistemul structural al construcției este bine reprezentat pe cele două poziții principale atât ca poziționare față de axele celor două poziții principale, cât și ca poziționare al golurilor de uși și ferestre în diafragmele portante. Planșeul de deasupra subsolului este realizat din bolți cilindrice din cărămidă plină. Planșeul de deasupra parterului este alcătuit din bolți din cărămidă plină și planșee din lemn. Planșeul de deasupra etajului este alcătuit din planșee din lemn. Șarpanta construcției are o structură din lemn reprezentativă cu caracter baroc. Este alcătuită din forme principale și secundare care îndeplinesc toate exigențele de rezistență. Învelitoarea este din țiglă solzi din argilă arsă. Accesul se face pe aripa de V, S și N. Pe nucleul central, la nivelul I este construită o balustradă din fier forjat pe latura de N și de S. După 1950 și până în 1990 în clădire a funcționat sediul Gospodăria Agricolă de Producție din localitate, actualmente interiorul castelului se află în stare avansată de degradare cu unele părți din planșee prăbușite. Corpul central al fațadei este decorat în treimea inferioară cu bosaje și în zona superioară sub șarpantă, cu o profilatură și capiteli decorative vegetale stilizate în relief plastic specific epocii baroce a sec. al XVIII-lea.

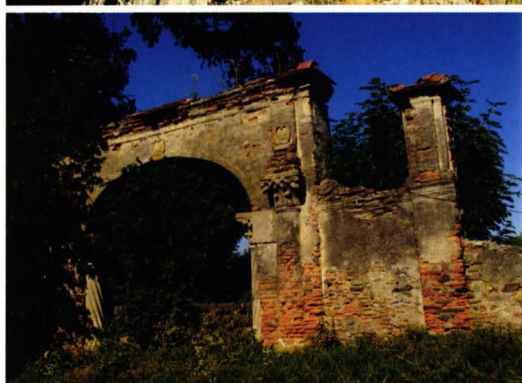

CASTELUL BRÂNCOVEANU SÂMBĂȚA DE SUS

Cod LMI BV-II-a-11815

Proprietar actual: Primăria comunei Sâmbăta de Sus, jud. Brașov
Concesionarul/titularul dreptului de administrare actual: CARMOLIMP SRL
Proprietari anteriori: statul român
(Lit: IPS dr. Laurențiu Streza, pr. prof. dr. V. Oltean, *Sf. Constantin Brâncoveanu și brașovenii*, ed. Andreiana, 2014.)
Consultare: Dcm arhivă DJC BV – 2006 și 2007
O.F. - 2007 – arh. Marina Iliescu;
PR. – Restaurare - amenajare castel Sâmbăta de Sus - 1999

La 9 km depărtare de Mănăstirea Brâncovenilor de la Sâmbăta de Sus, jud. Brașov, se află castelul ridicat pe la 1800 de Grigore Ghica Brâncoveanu, pe una din moșiile moștenite de la Constantin Brâncoveanu „*cel mai mare domn de pământ*” cum îl numea Nicolae Iorga, referindu-se la numeroasele sale proprietăți, întinse chiar și pe teritoriul Transilvaniei. Se mai pot vedea și acum urmele fostei reședințe a lui Constantin Brâncoveanu (1708), acoperite aproape în întregime de pământ și vegetație.

PERSOANE ȘI EVENIMENTE ASOCIATE ISTORIEI MONUMENTULUI

Prima fază a construcției terminată în 1714 se datorează domnitorului Constantin Brâncoveanu, căruia îi aparținea moșia Sâmbăta de Sus. „*Din 1678 voievodul deținea moșia Sâmbăta de Sus obținută de bunicul Preda Brâncoveanu, unde la 1696 C. Brâncoveanu ridică mănăstirea și în 1714 frumosul palat în stil brâncovenesc*” (mitropolitul Transilvaniei IPS Laurențiu Streza). Vornicul Preda Brâncoveanu, bunicul lui C. Brâncoveanu a obținut moșia Sâmbăta de Sus în 1678 de la Mihai Apafi. Alături de această moșie de iobagi foarte bogată, voievodul a mai cumpărat de la Gh. Banffy moșiile Sâmbăta de Jos, Berivoi și Poiana Mărului. După uciderea domnitorului aceste moșii devin timp îndelungat obiectul unor dispute litigioase acerbe între urmașii familiei domnitoare Emanuel și Nicolae Brâncoveanu și creditorii. Documentele arată că în 1771 creditorii execută moșiile brâncovenești în prezența sâtenilor martori. Principii Emanuel și Nicolae Brâncoveanu apelează în 1771 la intervenția guvernului ardelean spre a se elibera moșiile de execuție. Guvernul a reacționat în favoarea brâncovenilor însă creditorii au refuzat să părăsească moșiile. În 1772 conflictul a fost aplanat prin Dumitru Marcu care a plătit datoria și moșiile. Litigiul nou apărut între D. Marcu și Brâncoveni a fost stins în 1802 când Emanuel Brâncoveanu

a achitat datoria și a intrat în posesia moșiei Sâmbăta de Sus. În 1823 principele Grigore Brâncoveanu, moștenitorul legal al Brâncovenilor a dăruit moșiile de la Sâmbăta de Sus și de la Poiana Mărului bisericii și școlii grecești din Brașov, pentru că acolo se afla mormântul părintelui său Emanuel, al surorii sale Elena, precum și al mamei sale Zoița, refugiată la Brașov.

La 1800 (dată marcată pe medalionul din piatră al porții principale), banul Grigore Ghica Brâncoveanu – urmașul domnitorului, întreprinde lucrări de reamenajare a construcției și refacere a fațadelor castelului.

DESCRIERE SUMARĂ

Construcția are un plan în formă de dreptunghi cu latura de 26,4 m/20,5 m. Pe mijlocul fațadelor laterale se află câte un decroș – cel de pe latura de nord acoperind intrarea la pivniță, celălalt adăpostind anexe. Clădirea are două nivele și subsol parțial unde se află pivnița acoperită de patru calote semicirculare pe pandantivi, caracteristică a palatelor brâncovenești și alte trei încăperi în filă acoperite de o boltă în leagăn. Pivnița comunică prin interior cu restul încăperilor. Prin intermediul casei scării se accede la etaj unde se află mai multe încăperi grupate în jurul unui salon central orientat spre fațada estică.

O scară de lemn făcea legătura cu nivelul podului ce avea o învelitoare cu panta frântă în stil baroc.

MATERIALE ȘI TEHNICI DE CONSTRUCȚIE UTILIZATE

Structură: fundații piatră, pereți portanți din zidărie de cărămidă, planșee bolți, semicalote din cărămidă pe pandantivi, bolta semicirculară simplă cărămidă beci, planșee lemn, planșee cu bolți din cărămidă pe traverse metalice la încăperile de la parter și etaj, și planșeu lemn cu grinzi principale metalice aparente la încăperea mare de pe latura de E, etaj, șarpantă lemn, învelitoare țigla solzi.

COMPONENTE ARTISTICE

Exterior - profile decorative: pilaștri decorativi din tencuială tratată în bosaje la fațadă, tencuiala în asize la nivelul parterului, ancadramente profilate din tencuială la ferestre, cornișa profilată; console profilate din piatră la balconul de deasupra intrării. În cadrul ansamblului aparținând castelului de pe latura de V a împrejuririi se află poarta de piatră decorată cu coloane în torsadă din piatră cu capitele brâncovenești și medalioane din piatră ce poartă data 1800. Interior: bolți semicalotă pe pandantivi la pivniță și bolți semicilindrice simple la beci din cărămidă, arcade din zidărie la intrarea la beci.

ÎNCADRARE STILISTICĂ:

Din prima etapă a construcției se păstrează la subsol pivnița boltită din cărămidă în stilul pivnițelor brâncovenești. Transformările efectuate la sfârșitul sec. al XVIII-lea care dau aspectul actual al construcției aparțin barocului târziu (acoperișul cu panta frântă) cu influențe de neoclasicism (fațade).

CETATEA NEGRU VODĂ – BREAZA

Monument istoric, LMI, poz 21, 22, 23, cod. BV-I-s-A-11262 (Situl arheologic de la Breaza, în punctul „La Cetate”); BV-I-m-A-11262.01 (Cetatea Negru Vodă – ep. medievală timpurie); BV-I-m-A-11262.02 (Fortificație dacică, sec. I a. Chr. – I p. Chr., Latène)

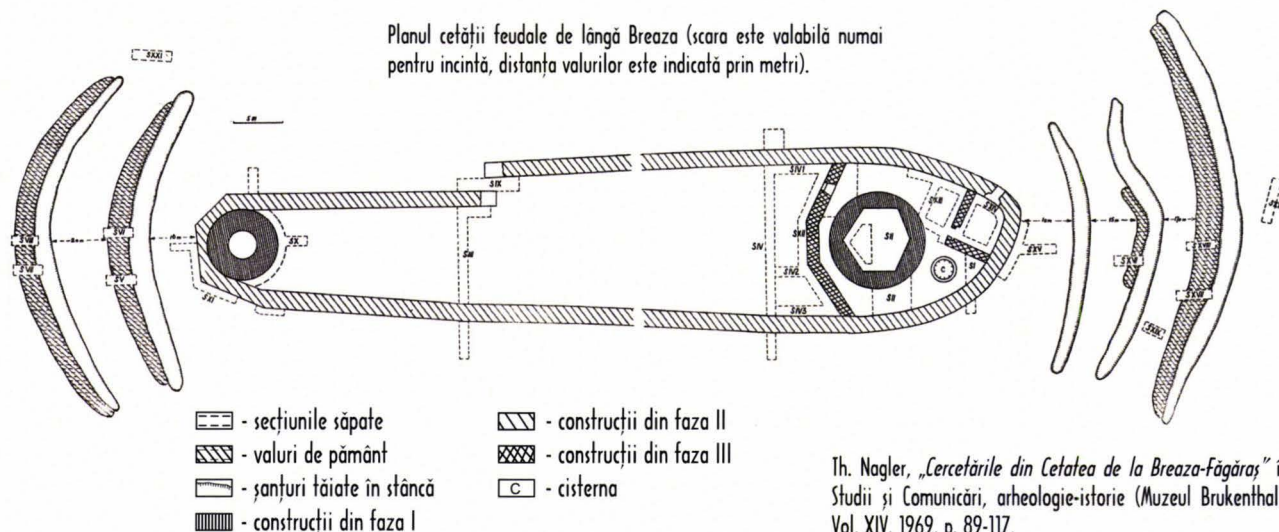

La 5 km sud de sat, la poalele munților Făgăraș, între doi afluenți mărunți ai Oltului, pe o înălțime cu toponimul „La Cetate”, sau „La Turn”. Locul are pante abrupte pe laturile de V și E, la extrema de S, cu cca. 8 m mai jos se află șanțuri adânci până la 4 m. Trei valuri sunt în sud. Incinta are forma alungită pe axa mare cu 84 m și îngustă între 10 m și 18 m. O parte din ziduri sunt vizibile la suprafață. În ambele extreme se află poziționate două turnuri cu baze circulare. Turnul de S are interiorul cu plan hexagonal și a fost prins în curtină. Turnul de N a fost construit într-o fază ulterioară incintei. O intrare a existat pe latura de E și alta în colțul de S-E. Un zid transversal, construit din trei laturi unghiulare, împarte cetatea în două sectoare. La interior este posibil să fi existat o capelă mică și o cisternă. Vestigiile arheologice semnalează o așezare dacică fortificată și apoi o cronologie potrivită sec. al XIV-lea.

(A.A. Rusu, *op. cit.*; Th. Nägler, *op. cit.*)

Pe o înălțime învecinată se află ruinele unei cetăți atribuite legendarului Negru Vodă. Cercetările arheologice au permis datarea complexului fortificat în sec al XIII-lea cu două faze de construcție: inițial au fost ridicate două turnuri circulare, apoi incinta cu ziduri de piatră cu plan oval, cu o lungime de 84 m, protejată de valuri de pământ. Fortificația medievală, situată pe un promontoriu, cu o bună poziție strategică, s-a suprapus peste o așezare dacică întărită. Cetății dacice îi aparține un zid de piatră legat cu lut de un metru grosime. În fortificația medievală au fost incluse blocuri de calcar fasonate, prevăzute cu scobituri în formă de coadă de rândunică, ce au făcut parte din zidurile cetății dacice. În interiorul cetății au fost găsite fragmente ceramice ce datează din sec. I î.Hr. – I d.Hr. (Nicolae Stoicescu, *op. cit.* vol I)

Planul cetății feudale de lângă Breaza (scara este valabilă numai pentru incintă, distanța valurilor este indicată prin metri).

Th. Nägler, „Cercetările din Cetatea de la Breaza-Făgăraș” în Studii și Comunicări, arheologie-istorie (Muzeul Brukenthal), Vol. XIV, 1969, p. 89-117.

„VECHIUL BRAȘOV” autor Fruhmann J. G., 1829 (colecția Muzeului de Artă - Brașov)

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Anghel Gh. – *Cetăți medievale din Transilvania*, Buc., 1972.
- Băjenaru C-tin., *Jara Făgărașului în timpul stăpânirii austriece (1691-1867)/2013*. Consultare proiect reabilitare cetate, Obligațiile de Folosință ale Monumentului, 2008. Ghidul muzeului.
- Bielz J., *Burgen und Ruinen in Sibenburg (Cetăți și ruine în Transilvania)*, SKV 1898, Sibiu-1899.
- Costea Florea – *Așezarea dacică de la Râșnov*, Cumidava IV, 1970, Cumidava V/1971, Cumidava VII/1973, Cumidava XV-XIX/1990-1194, Cumidava XIV/XXIX - 2007. *Fortificația Dacică de la Crizbav – Dealul Eroilor (Heldenburg) jud. Brașov*, Sargeția XXV 1992-1994
- Die Dörfer des Burzenlandes*, Brașov, 1929.
- Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Brașov, autori: Dana Jenei, Anca Maria Zamfir, Gruia Hilohi, Gernot Nussbächer, „BRAȘOV scurtă istorie ilustrată a evoluției urbane”, 2003.
- Fabini Herman, *Atlas der Siebenbürgisch – Sächsischen Kirchenburgen und Dorfkirchen*. Vol.1, Sibiu 2002, vol. II, Sibiu 1999.
- Hașdeu Titus, *Branul, poartă în Carpați*, 1979
- Ioniță Adrian, colaborare, *Feldioara - Marienburg – contribuții arheologice la istoria Țării Bârsei*, București, 2003. Campania arheologică din Cetatea Feldioarei, 2013-2014
- Ion Narcis Dorin, *Castele, palate și conace din România*, vol. I, Buc., Ed. Fundației Culturale Române, 2001
- Iosif V. Șt., „Banca Cetatea”, 1925 (Ref. ist. or. Rupea)
- dr. Jenei Dana, ist. de artă, *texte fortificații Brașov*.
- Micu Emil, *Cetatea Jărănească a Râșnovului*, 1969, Brașov.
- Müller Heinrich, „Die Repser Burg”, 1900, „Stühle und Distrikte als Unterteilungen der Siebenbürgisch Deutschen Nationsuniversität (1146 - 1876)”, 1941.
- Niculescu Varone G. T., *Castelul Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus – Făgăraș*, București, 1941.
- Nistor Minerva, *Brașovul în izvoare cartografice (secolele XV-XVI)*, Cumidava IX, Bv.1976.
- Nüssbächer Gernot – *Caietele Corona 5/ Brașov*, 2006, 4/Brașov-2005. *Johannes Honterus. Viața și opera în imagini*. Buc. 1977.
- Nägler Th., *Cercetări din Cetatea Breaza (Făgăraș)* în Studii și Comunicări Arheologie-Istorie (Muzeul Brukenthal), Vol.XIV, 1969, p. 89-117.
- Orbán Balázs – *A Székelyföld Leirása (Descrierea Ținutului Secuiesc)*, Pest, 1868.
- Pepene Nicolae, în colaborare, *O istorie a Râșnovului în imagini*, Brașov, 2006.
- Petraru Șt., Catrina C-tin, „Brașovul memorial” (Ref. ist. or. Rupea)
- Prahoveanu Ioan, *Castelul Bran*, 1998.
- Rusu Adrian Andrei – *Castelarea Carpatică*, Cluj, 2005, *Investigări ale culturii materiale medievale din Transilvania*, 2008/Cluj.
- Stoica Liviu, Stoica Gh., Popa Gabriela, „Castele și Cetăți din Transilvania, jud. Brașov”, Buc., 2011.
- Stoicescu N., *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Transilvania*, vol. I și II, Sibiu, 2013.
- I.P.S., dr. Streza Laurențiu, pr. dr. Olteanu V., „Sf. Constantin Brâncoveanu și brașovenii”, Sibiu, 2014.
- Teutsch G.D., „Geschichte der Siebenbürger Sachsen”
- Topografia monumentelor din Transilvania, județul Brașov*, 3.3, 3.4, Sibiu 1995 și Heidelberg 2002.

A mai apărut „Arhitectura bisericilor fortificate săsești” 2013 – Direcția de cultură Brașov

ISBN: 978-606-8582-10-8

<https://biblioteca-digitala.ro>